

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Sociální práce s rodinou pohledem
sociálního pracovníka OSPOD

The Social Work with the Family by the View of
Social Worker

Vypracovala: Helena Psohlavcová, DiS.
Vedoucí práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.
Obor: Sociální pedagogika, kombinované studium

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne: 25. 6. 2019

Helena Psohlavcová, DiS.

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za její trpělivost, vstřícnost, cenné rady a odbornou pomoc při zpracování této práce. Dále děkuji své rodině za podporu a pomoc, která mi byla věnována po celou dobu studia.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na práci sociálního pracovníka, který pracuje s rodinou s dětmi. Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je věnována definici rodiny a jejích funkcí, dále je popsána legislativa vztahující se k ochraně práv dětí a dále náplni práce sociálního pracovníka. Budou popsány i nejčastější metody práce sociálního pracovníka. Praktická část bude zpracována formou případových studií několika rodin s dětmi a bude zkoumáno, jaké metody práce byly použity při práci s rodinami, jak se rodina do procesu zapojila, jak se s danou pomocí vypořádala a jaký to na ni mělo vliv. Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, jak probíhá sociální práce s rodinou v rámci procesu obnovování narušených funkcí rodiny.

Klíčová slova: rodina, sociální práce, sociální pracovník, legislativa

Abstract

The bachelor thesis is focused on the work of a social worker who works with a family with children. The thesis consists of theoretical and practical part. The theoretical part is devoted to the definition of family and its functions, the legislation related to the protection of children's rights and the content of the work of a social worker is described. The most common methods of social worker's work will be described. The practical part will be conducted using case studies of several families with children and it will examine what strategies were used with the families, how the families are involved in the process and how to deal with the given help and how it affected them. The aim of the practical part of the thesis is to find out how social work with the family is taking place within the process of restoring impaired family functions.

Keywords: family, social work, social worker, legislation

Obsah

	Úvod	8
1	Rodina	9
1.1	Funkce rodiny	10
1.2	Druhy rodin	10
1.3	Nejčastější problémy dnešní rodiny	11
1.4	Postavení rodiny v systému sociálně-právní ochrany dětí	12
2	Přehled právní úpravy zasahující do činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí	14
3	Zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí	15
3.1	Systém sociálně-právní ochrany dětí v ČR	15
3.2	Děti, na které je sociálně-právní ochrana zaměřena	15
3.3	Pracovníci obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kteří vykonávají agendu sociálně-právní ochrany dětí	16
4	Sociální pracovník	18
4.1.	Požadavky na vzdělání	18
4.2	Obecné předpoklady a dovednosti	19
4.3	Klíčové kompetence sociálních pracovníků OSPOD	19
4.4	Náplň práce sociálního pracovníka OSPOD a povinnosti s ní související	21
4.5	Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí	22
4.6	Supervize pracovníků sociálně-právní ochrany dětí	23
4.7	Nejčastější dilemata sociálních pracovníků	23
4.8	Vybrané metody práce pracovníků sociálně-právní ochrany dětí	24
4.8.1	Terénní sociální práce	24
4.8.2	Poradenství	27
4.8.3	Rozhovor	27
4.8.4	Praktická a materiální pomoc rodině	29

4.8.5	Případové konference	29
4.8.6	Vyhodnocování potřeb dítěte a tvorba Individuální plánu ochrany dítěte	30
4.8.7	Sanace rodiny	30
4.8.8	Spolupráce OSPOD s dalšími institucemi	30
5	Cíl práce a výzkumné otázky	32
5.1	Cíl výzkumu	32
5.2	Výzkumné otázky	32
6	Metodika	33
6.1	Výzkumný problém	33
6.2	Výzkumná strategie a typ výzkumu	33
6.3	Metoda výzkumu	34
6.4	Výzkumný soubor	34
6.5	Způsob zpracování dat	34
7	Výsledky	35
7.1	Případová studie č.1	35
7.2	Případová studie č.2	39
7.3	Případová studie č.3	42
7.4	Případová studie č.4	45
7.5	Případová studie č.5	49
8	Diskuse	53
	Závěr	59
	Použitá literatura a zdroje	60
	Seznam zkratk	
	Seznam příloh – příloha č.1	

Úvod

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

Rodina je pro většinu z nás místem, kde se člověku dostává pomoci a ochrany, kde se člověk cítí bezpečně, kde mu nebude ubližováno a za každé situace se mu dostane podpory a pochopení. S rodinou souvisí společné zážitky a sdílení radostných i smutných událostí. Rodinu máme spojenou s domovem, který člověku dává pocit soukromí. Není důležité, zda rodina obývá velký dům, byt nebo jen garsoniéru, podstatný je společně strávený čas. I pobyt v jedné místnosti nemusí vždy znamenat, že rodina spolu tráví čas. V dnešní zrychlené době nezbyvá mnoho chvil na společné rituály, kterými může být třeba společné stolování nebo povídání u jednoho stolu.

Každá rodina se potýká s problémy, které jí do cesty přináší každodenní život. Některé rodiny si své problémy vyřeší sami bez pomoci druhých. Jiné to nedokážou a pomoc odborníků vyhledají. I v dnešní době stále přetrvává strach obrátit se s řešením problémů v rodině na sociální pracovníky z obavy, že děti budou následně z rodiny odebrány. Důležité přitom je pomoci rodině jako celku a pracovat s rodinou na řešení problému tak, aby rodina zůstala pohromadě co nejdéle a pokud je opravdu zapotřebí dítě z rodiny odebrat, tak aby se do ní zase mohlo co nejdříve vrátit.

Jako sociální pracovnice pracuji s rodinami na úseku sociálně-právní ochrany dětí již řadu let. Čas od času se s tímto strachem setkávám. Rozhodla jsem se proto v této bakalářské práci popsat to, jakým způsobem pracují sociální pracovníci a přinést náhled na jejich práci. Že to není práce stereotypní, dokládá skutečnost, že sociální pracovníci se s rodinami setkávají na úradě, v jejich domácnosti nebo u soudu. Vždy se ale snažíme řídit heslem, že dítěti je nejlépe v rodině, i v té, která prochází krizí nebo nefunguje vůbec a je zapotřebí jí pomoci.

1 Rodina

Langmeier (2006) rodinu chápe jako základní společenskou jednotku složenou z manželského páru a jejích přímých potomků. Sobotková (2001, s. 22) ve vztahu k tomuto pojmu uvádí, že *rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů*. Rodinu řadíme mezi primární skupiny (Hrabal, 2003). Autor dále popisuje typickou rodinu jako prostor, kde se realizují všechny základní druhy činností (výchovné, pracovní, hravé, sociálně interakční atd.) a je charakteristická mnohostranností cílů. Rodina uskutečňuje základní socializaci jedince a uspokojuje většinu základních potřeb.

Sobotková (2001) uvádí, že rodinu můžeme definovat jako systém, jednoduše řečeno jako soubor částí a vztahů mezi nimi. Tento systém se skládá z několika subsystémů a nejdůležitější z nich je subsystém manželský (partnerský), dalším subsystémem je rodič-dítě a také sourozenecký.

Manželský subsystém je nejdůležitější ze všech, závisí a muži a ženě jak dobrý fungující vztah si vytvoří, na čemž závisí úspěch celé rodiny. Vývoj dětí ovlivňuje to, jakým způsobem činí manželé společná rozhodnutí, jak zvládají konflikt a jak plánují společnou budoucnost. (Sobotková, 2001)

Sourozenecký subsystém učí dítě spolupráci, soutěžení, vzájemnou podporu a vytváření kompromisů. Všechny zkušenosti a dovednosti, které se dítě v tomto subsystému naučí, uplatní i v jiných sociálních situacích v pozdějším věku. Subsystém rodič-dítě vzniká již v těhotenství mezi matkou a dítětem a rozšiřuje pozdější manželský subsystém. Příchod dítěte do rodiny přináší radost, ale také období náchylné ke krizím. (Sobotková, 2001)

Rodina je pro dítě důležitým zdrojem informací, dítě si osvojuje vzorce chování a učí se, jak projevovat svoje pocity. Rodina se pro dítě stává významným zdrojem jistoty a bezpečí, rozvíjí u dítěte pocity sebejistoty a sebedůvěry, pro dítě je důležitá potřeba pozitivní akceptace. Rodina dítě ovlivňuje biologicky a sociálně, vývoj dítěte je závislý na osobnosti rodičů a míře jejich vzdělanosti. (Vágnerová, 2008)

Podle Matouška (2003) je rodina základní jednotkou všech lidských společností, která byla odpradáвна mnohdy jediným zdrojem podpory.

1.1 Funkce rodiny

Langmeier (2006) definoval 4 základní funkce rodiny a to reprodukční, hospodářskou, emocionální a socializační. Reprodukci se rozumí to, že se v rodině rodí děti, hospodářská funkce znamená vedení domácnosti a hospodaření s finančními prostředky. Funkce emocionální se zabývá emočním uspokojení členů rodiny. Socializační funkce učí dítě základním způsobům společenského chování.

Kromě výše uvedených funkcí uvádí Gabura (2012) ještě funkci opatrovatelskou, kulturně-hodnotovou, výrobní, odpočinkovo-rekreační a ochrannou. Opatrovatelská funkce představuje péči rodiny o nemocné, handicapované nebo o seniory. Kulturně-hodnotovou funkcí rodiny spatřuje v přenášení zvyků a tradic z generace na generaci, zručnosti uměleckých řemesel a umění, kdy si dítě osvojuje etické normy a hodnotový systém. Výrobní funkce se týká těch rodin, které vytvářejí tzv. rodinné podniky, ve kterých pracují členové rodiny. Odpočinkovo-rekreační funkce představuje rodinu jako místo pro nabírání nových sil, odpočinku a místo pro uvolnění. Poslední funkce je funkce ochranná, ve které členové rodiny nacházejí útočiště, rodina pomáhá svým členům zvládat rizikové životní situace.

1.2 Druhy rodin

Rodiny mohou být rozděleny podle členů, které se v ní nacházejí. Gabura (2012) rodiny dělí na nukleární, aktuální, rekonstruované, agregátní, rozšířené a neformální. Nukleární rodinou je rodina, ze které člověk pochází a do které se narodil. Aktuální rodina je rodina, kterou si partneři sami založili a žijí zde společně s dětmi. Rekonstruovaná rodina je rodina znovu obnovená po úmrtí jednoho partnera nebo po rozvodu. V agregátní rodině se nacházejí děti z předešlých vztahů. Součástí rozšířené rodiny je další příbuzenstvo, kdy všichni žijí pod jednou střechou v jedné domácnosti. Neformální rodina je rodina, kde partneři žijí bez uzavření manželství a jsou definováni jako druh a družka.

Gabura (2012) dále rozděluje rodiny z hlediska jejich úplnosti na rodiny úplné a neúplné. Autor dále uvádí, že úplnou rodinu tvoří oba rodiče a jejich děti. Konstatuje, že v neúplné rodině chybí jeden z rodičů nebo se jedná o rodinu bezdětnou.

Podle Matouška (2003) přibývá stále více dětí, které vyrůstají v neúplných rodinách, ve většině případů je jediným pečovatelem matka. Přibývá i dětí, které

vyrůstají s nevlastními rodiči a zvyšuje se i počet tzv. sociálních sirotků, což jsou děti, které sice mají své biologické rodiče, ti však nejsou ochotni nebo schopni se o dítě postarat.

Matoušek (2003) dále uvádí, že dítě je z ekonomického hlediska investicí velkou a nevratnou. Proto se v rozvinutých zemích rodí stále méně dětí a tato investice je pečlivě zvažována.

Matoušek (2003) rozděluje rodiny z hlediska jejich funkčnosti na rodiny funkční, adekvátní, optimální a dysfunkční. Ve funkční rodině se všichni členové rodiny vzájemně respektují, je zde jasně daná hierarchie odpovědnosti, rodina dobře zvládá domácí provoz. Funkční rodina podle Matouška, Pazlarové (2014) se vyznačuje tím, že všichni její členové mají zajištěné bezpečí, dostupné jídlo, oblečení, bydlení. Autoři rodinu popisují jako nejdůležitější socializační činitel. V adekvátní rodině Matoušek (2003) spatřuje jasné oddělení mužské a ženské role, kdy muž zajišťuje materiální podporu a žena se věnuje domácnosti. Optimální rodina se vyznačuje pružnějším rozdělením rolí, manželé se mohou vzájemně zastupovat, domácí práce i zájmy dělají společně. V dysfunkční rodině členové hůře zvládají běžný provoz domácnosti, nejsou zde dané žádné kompetence jednotlivých členů, rodina neplní svoje funkce. Společně strávený čas rodičů a dětí a vhodné aktivity v tomto čase považuje Matoušek, Pazlarová (2014) jako podmínku úspěšné výchovy. Rodina, kde se vyskytuje mnoho problémů, si toto nemusí vždy uvědomovat a ne vždy je rodina schopna svůj režim přizpůsobit. Problémovým rodinám chybí rodinné rituály, které podporují její soudržnost (společné stolování, společné povídání, ukládání ke spánku). Za tím může být i to, že rodiče sami nemají podobnou zkušenost ze svého dětství nebo si nevědí rady a tak těmto aktivitám nepřisuzují důležitost.

1.3 Nejčastější problémy dnešní rodiny

Podle Matouška (2014) se sociální pracovník nejčastěji v rodině setká s těmito problémy:

- řešení dluhů,
- bytová problematika,
- zaměstnání dospělých a nárok na dávky,
- závislosti (alkohol, drogy, hráčství),

- školní problémy dětí,
- domácí násilí,
- výchova dětí,
- komunikace a řešení sporů,
- vedení domácnosti.

Kromě výše uvedených se pracovník může ještě setkat s problémem zanedbávání, týrání a zneužívání dětí a s nevhodnými životními podmínkami, které rovněž děti ohrožují. Zneužívání není jen sexuální (vystavení nepřiměřeným sexuálním zkušenostem), ale i kriminální (navádění ke kriminálnímu činu) a ekonomické (dětská práce). Za zdroj nepříznivých vlivů můžeme považovat podmínky, ve kterých dítě žije, např. kdy dítě nemá dostatečné oblečení, jídlo, nebo se v bytě netopí. I život v ústavním zařízení se může považovat jako nepříznivá životní podmínka a to zejména u malých dětí. Ty zde nestrádají materiálně, nýbrž citově. (Matoušek, 2014)

1.4 Postavení rodiny v systému sociálně-právní ochrany dětí

Článek 32 Listiny základních lidských práv a svobod uvádí, že *rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana mladistvých je zaručena. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Děti narozené v manželství i mimo něj mají stejná práva. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc od státu.* (MVČR, 2019, s. 21)

Dle článku 7 Úmluvy o právech dítěte, má dítě právo znát své rodiče a má právo na jejich péči. Článek 18 hovoří o tom, že rodiče mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Při čemž je zdůrazněn zájem dítěte. (MVČR, 2019)

Podle § 5 zákona č. 359/1999Sb. o sociálně-právní ochraně dětí je *předním hlediskem sociálně-právní ochrany zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a*

rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. (Zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., s. 5091).

V § 858 Občanského zákoníku pojednávající o rodičovské odpovědnosti se uvádí, že rodičovská odpovědnost zahrnuje práva a povinnosti rodičů, které spočívají zejména v péči o dítě. Je tím myšlena péče o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochrana dítěte, udržování osobního styku s dítětem a zajišťování jeho výchovy a vzdělání. (Občanský zákoník č. 89/2012)

2 Přehled právní úpravy zasahující do činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně-právní ochrana dětí (SPOD) je *soubor opatření, jejichž hlavním úkolem je ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, zejména ochrana práva na příznivý vývoj a řádnou výchovu a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.* (Kalhoun, 2007, s. 12)

V České republice v současné době existuje mnoho právních předpisů (zákonů, vyhlášek, směrnic) vztahující se k ochraně dětí. Zde je výčet těch nejdůležitějších, se kterými přichází sociální pracovníci vykonávající agendu sociálně-právní ochrany do každodenního styku:

- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který je zároveň klíčovým právním předpisem,
- Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí,
- Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.,
- Zákon č. 333/2012 o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
- Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů,
- Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád,
- Směrnice MPSV č. j. 2013/26780-21 o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče.

Výše uvedené právní předpisy týkající se právní ochrany dítěte vycházejí z Úmluvy o právech dítěte, která je významným mezinárodním dokumentem. Listina základních práv a svobod a je zakotvena v českém právním řádu. (OSPOD, 2019)

3 Zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů vymezuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1 jako ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999Sb.)

3.1 Systém sociálně-právní ochrany dětí v ČR

Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany, kterými jsou:

- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- Obecní úřady a újezdní úřady,
- Krajské úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí,
- Úřad práce České republiky.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností mají možnost bezprostředně sledovat ochranu práv dítěte a včas činit potřebná opatření se znalostí problému a místních podmínek. Zákon jim proto ukládá nejvíce povinností v ochraně dětí a pomoci rodičům a dalším osobám, které jsou odpovědné za výchovu dětí. (MPSV, 2018)

3.2 Děti, na které je sociálně-právní ochrana zaměřena

Zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje okruh dětí v § 6, na které je sociálně-právní ochrana zaměřena. Jedná se o děti:

- jejich rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,
- které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, a tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy,
- které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, děti mladší 15 let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak narušují občanské soužití,
- opakovaně se dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte,
- děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu,
- děti, které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců,
- děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami,
- děti, které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu. (Zákon o sociálně-právně ochraně dětí č. 359/1999 Sb.)

3.3 Pracovníci obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kteří vykonávají agendu sociálně-právní ochrany dětí

Na obcích s rozšířenou působností jsou OSPOD obvykle začleněni do odboru sociálních věcí a zdravotnictví. Pracovníci zdejšího odboru se obvykle dělí na pracovníky péče o děti, což jsou sociální pracovníci, mezi nimiž jsou ještě specialisté

na náhradní rodinnou péči a pracovníky sociální prevence, kurátory. Větší města mohou mít ještě specializaci pracovníků na terénní sociální pracovníky, pracovníky specializující se na práci s domácím násilím nebo pracovníky zabývající se nevhodnými způsoby zacházení rodičů s dětmi. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

Kurátor pro děti a mládež vykonává sociálně-právní ochranu dětí se zaměřením na nezletilé, kteří mají výchovné problémy, páchají trestnou činnost a přestupky, nerespektují rodiče nebo osoby odpovědné za jeho výchovu, dopouštějí se útěků, záškoláctví, prostituce, užívají alkohol a jiné drogy. Kurátor pro děti a mládež pomáhá rodičům při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytuje nebo zprostředkovává jim poradenství. Dítě zastupuje v trestním řízení u soudu. Spolupracuje se školskými, zdravotnickými, státními i nestátními organizacemi, středisky výchovné péče, s probační a mediační službou (OSPOD, 2019)

Pracovník náhradní rodinné péče podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí vede a zpracovává spisovou dokumentaci o dětech a osobách vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče, spolupracuje s krajským úřadem při vedení agendy náhradní rodinné péče, spolupracuje se soudem, poskytuje poradenství v oblasti náhradní rodinné péče. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

Podrobnějšímu popisu sociálního pracovníka se bude věnovat následující kapitola, kde bude kromě jiného popsána náplň práce, klíčové kompetence i požadavky na vzdělání, včetně vybraných metod sociální práce, které sociální pracovníci používají.

4 Sociální pracovník

Sociální pracovník vykonává agendu sociálně-právní ochrany dětí, provádí sociální šetření v místě bydliště rodiny, podává návrhy soudu, sleduje plnění soudního nařízení v rámci sociální práce s rodinou, poskytuje preventivní poradenskou činnost. (Bechyňová, Konvičková, 2008).

4.1 Požadavky na vzdělání

Podle § 110 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách je předpokladem pro výkon povolání sociálního pracovníka plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost. Odbornou způsobilostí se rozumí dosažení:

- Vyššího odborného vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitní práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
- Vysokoškolského vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální právo, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu. (Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.)

Kromě již výše zmíněných požadavků na vzdělání musí sociální pracovník OSPOD absolvovat dle nařízení Vyhlášky č. 512/2002 Sb. o zvláštní odborné způsobilosti úředníků samosprávných celků zkoušku zvláštní odborné způsobilosti, skládající se ze dvou písemných testů a ústní zkoušky. Výsledkem je získání osvědčení o úspěšném vykonání zkoušky. (Vyhláška o zvláštní odborné způsobilosti úředníků samosprávných celků č. 512/2002 Sb.)

Podle Matouška, Pazlarové (2016) má sociální pracovník povinnost dále se vzdělávat a to nejméně 24 hodin za kalendářní rok. Formami vzdělávání jsou odborné stáže, účast na školicích akcích, účast na konferencích, účast v kurzech s akreditovaným programem.

4.2 Obecné předpoklady a dovednosti

Matoušek (2003) definoval čtyři základní obecné předpoklady a dovednosti, kterými jsou zdatnost a inteligence, přitažlivost, důvěryhodnost a komunikační dovednosti. Zdatností a inteligencí je myšlena zdatnost fyzická, pracovník se udržuje v kondici cvičením a dobrou stravou, respektuje své tělo, a proto pracuje v jeho prospěch, inteligence a touha obohacovat svoje znalosti, číst odbornou literaturu, seznamovat se s novými přístupy a teoriemi. Přitažlivost se netýká jen fyzického vzhledu, ale i názorovou příbuzností, shodou myšlenkových procesů, citový příklon k pracovníkovi, dobrou pověstí a odborností. Důvěryhodností se rozumí nakolik je sociální pracovník čestný, srdečný a otevřený, diskrétní, spolehlivý, zda umí porozumět problémům a snaží se je pochopit. Komunikační dovednosti jsou pro sociálního pracovníka nezbytné, slouží k navázání vztahu s klientem, důležitá je schopnost naslouchat a rozumět signálům, které klient vysílá. Nedílnou součástí je empatie, umět porozumět sdělení klienta, pochopit klientův svět, vcítit se do potřeb a chápání klienta.

Pemová, Ptáček (2012) kromě výše zmíněných předpokladů a dovedností uvádějí jako další ještě to, že sociální pracovník:

- rád pracuje s lidmi,
- potřebuje být užitečný,
- je schopen dobře zvládat stres,
- je praktický,
- má smysl pro humor.

4.3 Klíčové kompetence sociálních pracovníků OSPOD

Termínem kompetence můžeme chápat jako schopnost naplnit požadavky povolání. Jedná se o charakteristiku osoby, která je vybavena pravomocí, určitými znalostmi a postoji a je schopna na základě tohoto jednat. (Havrdová, 1999)

Matoušek, Pazlarová (2016) kompetence charakterizuje jako způsobilost:

- určit vlivy a formy vyvolávající sociální problémy,
- komunikovat s klientem, definovat jeho problém a plán řešení,
- přímo poskytovat služby při řešení náročné životní situace,
- spolupracovat s dalšími pracovníky v jedné organizaci, popř. v týmu odborníků,
- orientovat se v organizačních a komunitních vazbách,
- orientovat se v právním a ekonomickém rámci profese,
- řešit etická a další dilemata.

Protože sociální pracovník pracuje s ohroženými dětmi a rodinami, je zapotřebí mít navíc způsobilosti:

- hodnotit míru ohrožení dítěte a hodnotit vlivy, které ohrožení způsobují,
- hodnotit fungování rodiny vůči dítěti – zhodnocení materiálních podmínek života rodiny, výchovných metod rodičů, kvalita vztahů,
- poznat, kdy rodič nemá zájem o dítě,
- podpora jednoho rodiče při uplatnění,
- poznat, kdy rodič nemá zájem o dítě,
- podpora jednoho rodiče při uplatnění nároků vůči druhému rodiči,
- hodnotit vliv výchovného prostředí na dítě umístěné v ústavním zařízení,
- snížit míru ohrožení dítěte v rodině nebo ohrožení eliminovat,
- zprostředkovat dítěti optimální náhradní péči,
- ovlivnit průběh rozvodu tak, aby měl co nejmenší dopad na dítě,
- pomoci rodinám stanovit si priority při řešení více problémů najednou.

Nedílnou součástí profesionality sociálního pracovníka jsou jeho praktické dovednosti. Ty sociální pracovník získává od nástupu do praxe, kdy začíná zpracovávat zkušenosti, které během výkonu nabyt, zejména při jednání s klienty, v rozhodovacích procesech nebo při eticky komplikovaných případech. (Pemová, Ptáček, 2012)

4.4 Náplň práce sociálního pracovníka SPOD a povinnosti s ní související

Obsahově se náplň práce řídí dle zákona č. 359/1999 Sb., který v § 10 uvádí, že primární je *preventivní činnost*. Tím se myslí působit na rodiče, aby plnili povinnosti, které jim vyplývají z rodičovské odpovědnosti a zároveň aby rovněž odstranili nedostatky ve výchově dítěte. Pracovníci by dále měli projednat s dítětem nedostatky, které se vyskytují v jeho chování a pravidelně by měli vyhodnocovat situaci a zpracovávat individuální plán ochrany dítěte, dále pořádat případové konference a poskytovat rodičům poradenství. Sledovat nepříznivé vlivy, které negativně působí na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku. Další činností je *činnost poradenská*, která je definována též zákonem, § 11. Ta spočívá v pomoci rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytnout rodičům poradenství nebo pomoci jej zprostředkovat, poskytnout pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné. Náplní práce je dále činit *výchovná opatření*, která jsou vymezena § 13 a spočívají zejména v napomenutí rodičů či dítěte, stanovení dohledu nad dítětem, uložení zákazu návštěv míst nevhodných pro dítě nebo uložení povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn činit opatření na ochranu dětí, které jsou definovány § 14 - 17. Jednou z možností opatření je podávat návrhy soudu, když v paragrafu 14 jsou tyto přehledně vypsány (např. návrh na nařízení, zrušení či prodloužení ústavní výchovy, návrh na nařízení výchovného opatření, návrh na zbavení nebo omezení rodičovské odpovědnosti), § 16 opravňuje k podání předběžného opatření a v § 17 se píše o vykovávání funkce opatrovníka a poručníka. Obecní úřad s rozšířenou působností je povinen dle § 29 navštěvovat dítě v zařízení, kterému byla nařízena ústavní výchova, uložena ochranná výchova nebo ochranné léčení ústavní a to nejméně jednou za 3 měsíce a stejně tak navštěvovat rodiče dítěte, kterému byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova nejméně jednou za 3 měsíce. Další povinností je dle § 51 podávat zprávy soudu, státnímu zastupitelství, spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, s krajským úřadem, úřadem práce a dalšími institucemi. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.)

Pemová, Ptáček (2012) uvádějí, že nedílnou součástí pracovní náplně sociálního pracovníka je vedení spisové dokumentace. Dle § 54 zákona č. 359/1999

Sb., o sociálně právní ochraně dětí vede sociální pracovník evidenci dětí, které jsou uvedeny v § 6 a evidenci dětí na základě ustanovení opatrovníkem nebo poručníkem. Dle § 55 zákona o sociálně-právní ochraně dětí spisová dokumentace obsahuje zejména osobní údaje dětí, jejich rodičů, údaje o výchovných poměrech těchto dětí, záznamy o výsledcích šetření v rodině, záznamy o jednání s rodiči nebo jinými osobami, kopie podání soudům a jiným státním orgánům, písemná vyhotovení rozhodnutí soudů, orgánů činných v trestním řízení a správních orgánů. Spisová dokumentace by měla být vedena řádně, pravidelně a přehledně. Každý pracovník by si měl uvědomit, že co není zaznamenáno, jako by se nestalo. Veškeré záznamy vyhotovené pracovníkem musí obsahovat pravdivé údaje, být řádně datované a podepsané. Zaznamenává se i telefonická konzultace. Dle § 55 zákona o sociálně-právní ochraně dětí do spisové dokumentace může nahlížet pouze rodič dítěte nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte nebo jejich zástupce na základě udělené plné moci. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.)

Povinnost dodržovat mlčenlivost je dána § 57 zákona o SPOD a týká všech skutečností, se kterými se pracovníci v rámci výkonu SPO seznámili. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999Sb.).

4.5 Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí

Standardy kvality byly zavedeny v souvislosti s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a vyhláškou č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí a platí od 1. 1. 2015. (Matoušek, 2016). Jedná se o soubor 16- ti kritérií, které mají garantovat kvalitu při ochraně zájmů nezletilého dítěte. Kontrolou standardů kvality je pověřen příslušný krajský úřad jakožto nadřízený orgán. Jednotlivé úřady vykonávající agendu SPO mají standardy vyvěšeny na svých webových stránkách. (Matoušek, 2016)

Standardy kvality SPO obsahují:

- Principy a bodové hodnocení výkonu SPO,
- Standardy sociální práce s klientem,
- Standardy personálního a organizačního zajištění výkonu SPO,
- Technicko-provozní zajištění SPO.

Dle zákona o SPOD § 9 jsou orgány sociálně-právní ochrany povinny řídit se při svém výkonu standardy kvality sociálně-právní ochrany, jež jsou kritérii určujícími úroveň kvality poskytování sociálně-právní ochrany. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.)

4.6 Supervize pracovníků sociálně-právní ochrany dětí

Podle Hawkinse a Shohet (2004) bychom o supervizi mohli mluvit jako o mezilidské interakci. Obecným cílem supervize je to, aby se jedna osoba (supervizor) setkávala s druhou osobou (supervidovaným), kdy je snahou zlepšit schopnost supervidovaného účinně pomáhat lidem.

Supervize dává sociálním pracovníkům možnost podívat se na určité situace s odstupem a hledat nové možnosti řešení, vyvarovat se obviňování druhých i sebe sama a získat podporu. (Hawkins, Shohet, 2004)

Matoušek, Pazlarová (2016) uvádí, že supervize zatím není dostupná pro pracovníky všech OSPOD v České republice.

4.7 Nejčastější dilemata sociálních pracovníků

Dilemata, která musejí sociální pracovníci při výkonu agendy sociálně-právní ochrany dětí řešit, dokládají nároky, které výkon této profese klade na jejich odborné kompetence a osobnostní předpoklady. Matoušek, Pazlarová (2016) jako největší dilema uvádí, zda dítě ponechat v péči rodičů nebo dítě odebrat. Sociální pracovníci se snaží s rodinou dlouhodobě pracovat a odebrání dítěte je zvažováno v případech akutního ohrožení spojeného se zanedbáváním, týráním a sexuálním zneužíváním. Dalším dilematem je posouzení, zda se v rodině používají přiměřené metody výchovy dětí. Zcela nepřijatelné jsou ty, kdy zejména fyzické trestání zanechává jasně viditelné stopy na těle dítěte. Dalším dilematem je posouzení rodičovských kompetencí u drogově závislého rodiče a posouzení vhodnosti příbuzenské pěstounské péče a jejího pokusu o zneužití za účelem získání finančního příspěvku. Mezi další dilemata patří rozhodnutí, zda provést šetření v rodině na základě ohlášené nebo neohlášené návštěvy nebo dilema ohledně vhodného načasování, které by se jednoduše řečeno dalo nazvat jako zasáhnout nebo nezasáhnout.

Elichová (2017) jako další dilema uvádí, kterým sociálním případům dát přednost z hlediska jejich dlouhodobého působení i to, kolik pomoci a péče klientům poskytnout, aby klienta dobře stimulovaly ke změně postojů a nedocházelo ke zneužívání pomoci. Mimo jiné zmiňuje i skutečnost, že sociální pracovníci se často dostávají do střetu zájmů, protože se snaží klientovi jednak pomáhat a na druhé straně jej také kontrolovat.

4.8 Vybrané metody práce pracovníků sociálně-právní ochrany

„Sociální práce je součástí státem organizovaného a zabezpečeného systému redistribuce zboží a služeb. Jejím cílem je uspokojování sociálních potřeb klientů a zajištění kontroly, případně změny chování, které je považováno za sociálně problematické nebo deviantní.“(Matoušek, 2003, s. 25)

Sociální práce je podle Janouškové, Nedělníkové (2008) prováděna na úrovni práce s jednotlivci, s rodinami, se skupinami a komunitou.

Důležitým mezníkem v sociální práci je vybudování vzájemné důvěry mezi pracovníkem a klientem. Důvěra by měla být oboustranná a není samozřejmá. Její budování je dlouhodobým procesem, přičemž rodina musí na jeho začátku překonat přirozenou nedůvěru k pracovníkovi. (Matoušek, 2016)

4.8.1 Terénní sociální práce

Pod pojmem terén si můžeme představit podle Janouškové, Nedělníkové (2008) místo, kde se sociální pracovník setkává s klientem, je to místo, kde klient bydlí, tráví svůj volný čas, místo, kde se obvykle zdržuje. Typickým znakem této sociální práce je skutečnost, že k setkávání klienta a pracovníka nedochází na půdě organizace, která pracovníka zaměstnává.

Výhody terénní sociální práce podle Janouškové, Nedělníkové (2008) jsou.:

- práce v přirozeném prostředí klienta, kde snáze dojde k navázání důvěry,
- více času na klienta, kdy si sociální pracovník může lépe vyčlenit a zorganizovat čas na práci (na půdě pracoviště čekají za dveřmi další lidé),
- méně formální kontext,

- možnost působit preventivně,
- intenzivnější kontakt s klientem,
- zmapování lokality a snazší orientace v ní,
- klient má pocit bezpečí ve svém prostředí.

Nevýhody terénní sociální práce:

- neochota spolupráce ze strany klienta,
- zvýšená rizikovost práce v terénu,
- nemožnost vyřešit některé problémy na místě (absence počítače, internetu),
- pracovník bývá v terénu často sám, nemůže se poradit v krizových situacích.

Cílem terénní práce je pomoci klientům získávat, popř. znovu nabývat sociální kompetence, poskytovat poradenství v záležitostech týkající se oddlužení, exekucí, sociálních a zdravotních obtíží, partnerství apod. (Janoušková, Nedělníková, 2008)

Specifickou formou terénní sociální práce, kterou využívají pracovníci OSPOD, je *šetření v rodině*. Pemová, Ptáček (2012) uvádějí, že sociální šetření je nejčastější metodou sociální práce. Dle § 52 zákona o SPOD, jsou zaměstnanci v orgánech sociálně-právní ochrany oprávněni, v souvislosti s plněním úkolů podle tohoto zákona navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování. Jsou dále oprávněni pořizovat obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy dítěte a prostředí, ve které se dítě zdržuje. Sociální pracovníci vykonávající agendu sociálně-právní ochrany dětí mohou tak jako jediní pracovníci pomáhajících profesí provádět sociální šetření v místě bydliště rodiny bez souhlasu rodičů, dotazovat se na dítě u lékaře, ve škole nebo v mateřské škole. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

Smyslem sociálního šetření je zjistit, v jakém prostředí dítě žije, jak jsou v domácnosti zajišťovány jeho potřeby, případně jaká rizika mohou dítě v domácím prostředí ohrožovat (podnětnost prostředí, hygienická nezávadnost, základní vybavenost). (Pemová, Ptáček, 2012, s. 92)

Sociální šetření podle Pemové, Ptáčka (2012) se provádí za účelem zjištění informací potřebných k poskytování sociálně-právní ochrany (zda v rodině nedochází k zanedbávání nebo týrání dítěte). Během sociálního šetření by se sociální pracovník měl řídit společenskými pravidly a chovat se jako host v rodině, přičemž by měl respektovat v obytném prostoru místa veřejná a neveřejná. O prohlídku neveřejných prostor (ložnice, koupelna) by měl rodinu požádat a vysvětlit, proč tento prostor potřebuje vidět.

Pokud se jedná o prvotní šetření a situace nevyžaduje naléhavost, domlouvá si první návštěvu pracovník s klientem v kanceláři. Dopředu si stanoví termín i čas návštěvy, za jakým účelem bude návštěva v rodině probíhat, jaký z ní bude výstup. Je na místě ujasnit si i technické detaily, zejména jestli má rodina na dveřích jmenovku a zvonek, popř. jak se pracovník dostane do domu. Rodina může návštěvu pracovníka doma vnímat jako průnik do soukromí nebo pokus o kontrolu dění v rodině a může se cítit nejistě. Během prvotní schůzky se klientovi dostává množství informací, které si však nemusí hned zapamatovat nebo jim hned porozumět. Pracovník by měl klientovi vysvětlit důvod návštěvy, popsat svoji osobu i organizaci, ze které přichází a předat klientovi kontakt na sebe prostřednictvím vizitky.

Na každou návštěvu v rodině by se měl pracovník předem připravit, neboť v rodině je zaměstnán mnoha podněty, které na něj bezprostředně působí než v kanceláři, kde se může soustředit jen na klienta. (Pemová, Ptáček, 2012)

Kromě výhod, které poskytuje práce v terénu, s sebou však přináší i rizika pro sociálního pracovníka. Ten může být přímo v terénu rodinou ohrožen nebo prostředím, ve kterém rodina žije. Některé rodiny mohou žít v prostředí vyloučených lokalit, kde přítomnost cizích osob je vnímána jako ohrožující nebo nežádoucí. Je dobré mít u sebe nabitý mobilní telefon, dopředu informovat kolegy nebo nadřízené, kde se bude pracovník zdržovat a po jak dlouhou dobu. Je rovněž vhodné nejít do rodiny sám ale s kolegou nebo si vyžádat asistenci policie. (Pemová, Ptáček, 2012)

Zvláštní obezřetnost by měl pracovník věnovat situacím, ve kterých je přítomna osoba závislá na alkoholu nebo jiných látkách, osoba s duševním onemocněním, osoba, jež byla v minulosti trestána za násilný trestný čin nebo v domácnosti, kde dochází k násilí. (Matoušek, 2014)

4.8.2 Poradenství

Pracovník vykonávající agendu sociálně-právní ochrany dětí podle Matouška (2013) nejčastěji provádí poradenství v následujících oblastech:

- *Poradenství v péči o děti* - sociální pracovník bývá většinou první osobou, se kterou rodiče mohou tuto oblast probrat. Je na pracovníkovi, aby zhodnotil, zda poradenství, které rodině poskytl je dostačující nebo rodinu dále nasměruje na další odborníky nebo instituce.
- *Dluhové poradenství* - klient se potýká s různými problémy, od výpovědi z nájmu bytu, hrozbě exekuce na majetku nebo srážek ze mzdy. (Matoušek, 2013) Sociální pracovník s rodinou rozebírá měsíční přehled příjmů a výdajů, hledá možnosti, kde ušetřit, pomáhá rodině uspořádat si příjmy a výdaje.
- *Před rozvodové a rozvodové poradenství* - sociální pracovník pomáhá rodičům při sepisování návrhů podávaných k soudu a v tomto směru podává poradenství (Matoušek a kol., 2015)
- *Poradenství ohledně výživného* - se děje na základě § 11 zákona o SPOD, kde se uvádí, že sociální pracovník poskytuje pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné, pomáhá při vymáhání výživného a poskytuje pomoc při podávání návrhů soudu. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.)

4.8.3 Rozhovor

Rozhovor podle Janouškové, Nedělníkové (2008) znamená dorozumívání dvou a více osob, sdělování a sdílení pocitů, názorů, zkušeností nebo nadějí. Cílem rozhovoru je skutečnost, aby se lidé pochopili, přijali, podepřeli nebo si navzájem poskytli informace a zpětnou vazbu. Komunikace probíhá nejen v rovině slov, ale i na neverbální úrovni.

Rozhovor můžeme rozdělit dle přístupu na direktivní a nedirektivní. U *direktivního* rozhovoru sociální pracovník klienta vede, říká mu, co má a co nemá dělat, hledá za něj řešení a přebírá za klienta odpovědnost. Tento typ rozhovoru se jeví vhodnější v situacích, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, je-li uživatel v krizi, je zmatený a potřebuje vedení, nebo u klientů s nižší inteligencí. Naopak *nedirektivní*

způsob rozhovoru znamená, že klienta pracovník jen podporuje tak, aby řešení našel sám. Obrací se zde pozornost na to, co se klientovi již podařilo nebo jak podobné problémy řešil v minulosti. Tento přístup je časově náročnější, ale účinnější. (Janoušková, Nedělníková, 2008)

Během rozhovoru je nezbytné přistupovat ke klientovi individuálně, s empatií a bez předsudků. Jestliže je veden rozhovor s dítětem, jak uvádí Pemová, Ptáček (2012), je důležité ještě zohlednit jeho věk a schopnosti. Rozhovoru s dítětem je zapotřebí přizpůsobit nejen techniku vedení samotného hovoru, ale i tempo a prostředí, kde se rozhovor odehrává. Na pracovištích pracovníků bývají zřízeny místnosti přizpůsobené pohovorům s dětmi, pokud to není možné, dá se i v kanceláři vytvořit dětský koutek. Může být vybaven dětským kobercem, stolečkem, židličkami, mohou zde být k dispozici i hračky. Je důležité zdůraznit, že pohovor s dítětem není výslechem. Cílem není zjistit detailní popis událostí, které se odehrály a zajistit důkazy pro soudní řízení. Sociální pracovník rozhovorem zjišťuje, jak běžně rodina funguje, nebo co se děje, když nastane určitá situace.

Podle § 8 zákona o SPOD, je názoru dítěte věnována patřičná pozornost, dítě má právo se vyjadřovat k záležitostem, které se jej bezprostředně týkají, má právo být slyšeno bez přítomnosti rodičů. Sociální pracovník rovněž bere v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku. U dítěte staršího 12- ti let se má za to, že vzhledem ke svému věku je schopné posoudit význam soudního rozhodnutí, vytvořit si vlastní názor a tento následně sdělit. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.)

Cílem rozhovoru pracovníka s dítětem je:

- navázat vztah s dítětem
- pochopit vztahové mechanismy v rodině
- pochopit princip běžného fungování rodiny
- pochopit, jak situaci vnímá dítě
- zjistit aktuální míru ohrožení dítěte v rodině

Rozhovor by měl být načasován tak, aby dítě nijak neomezoval v jeho potřebách nebo zájmech (malé děti mají častější potřebu spánku nebo jídla, starší děti mohou mít volnočasové aktivity a své zájmy). (Pemová, Ptáček, 2012)

4.8.4 Praktická a materiální pomoc rodině

Praktická pomoc rodině souvisí především s vyřizováním nejrůznější administrativy, žádostí a povolení. Dále sem patří pomoc při kontaktu s dalšími institucemi, především se školou. Formou praktické pomoci je i pomoc při vyřizování dávek na úřadu práce. Materiální možnosti jsou v současné době mnohem omezenější, než v době, kdy výplatu všech sociálních dávek měl v kompetenci městský úřad. (Matoušek, 2016) Přímo materiální pomocí pro rodinu může být získání potravin nebo oblečení. (Matoušek, 2014)

4.8.5 Případové konference

Dle § 10 zákona o SPOD je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.) Děje se tak ve spolupráci rodiny, dítěte a dalších přizvaných osob, zejména zástupců škol, školských zařízení, orgánů policie, poskytovatelů sociálních služeb, poskytovatelů zdravotních služeb apod. Cílem případové konference je rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny, vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení, vytvářet rodině osobní kontakty a podpůrnou síť rodině, aktivizovat rodinu, koordinovat péči a získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků. Případová konference pomáhá rozložit odpovědnost za případ tím, že každý ze subjektů má svůj jasný úkol i odpovědnost za jeho naplnění, včetně časového harmonogramu. Případovou konferenci je vhodné svolat vždy, když je potřeba vyhodnotit situaci dítěte a získat informace z různých úhlů pohledu pro další práci, když je potřeba sladit spolupráci v okolí dítěte, rozdělit odpovědnosti a koordinovat péči, když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte, např. když je nutné dítě z rodiny odebrat. Případová konference se svolává i v rámci revidování dlouhodobého umístění dítěte mimo rodinu nebo v případech nespolupracující rodiny. (Matoušek, 2014) O případové konferenci bychom mohli mluvit jako o odborné diskusi zainteresovaných subjektů při řešení konkrétního případu ohroženého dítěte a jeho rodiny. (Pemová, Ptáček, 2012)

4.8.6 Vyhodnocování potřeb dítěte a tvorba Individuálního plánu ochrany dítěte

Dle § 10 zákona o SPOD má obecní úřad obce s rozšířenou působností povinnost pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny a zejména posuzovat, zda-li se jedná o dítě uvedené v § 6 téže zákona. Na základě podrobného vyhodnocení se zpracovává individuální plán ochrany dítěte (IPOD). Tento plán se vytváří společně s rodiči nebo osobami odpovědnými za výchovu dítěte, případně s odborníky, kteří se podílejí na řešení situace dítěte. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.) Individuální plán ochrany dítěte stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte a stanoví časový plán k provádění těchto opatření. (Štěch, Patyi, Truhlářová, 2016)

4.8.7 Sanace rodiny

Termín sanace rodiny rovná se podpora rodiny. Jde o postupy, které podporují fungování rodiny. Je to opak situace, při které je člen z rodiny odebrán, protože může někoho ohrožovat nebo je sám někým ohrožen. Jde o soubor opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěti a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Podle Bechyňové, Konvičkové (2008, s. 17) je *cílem sanace rodiny předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku*. Konkrétně jde o činnosti, které směřují k tomu, aby dítě nebylo rodičům odebráno nebo k realizaci kontaktů dítěte s rodinou v průběhu jeho umístění nebo k umožnění jeho bezpečného návratu zpět domů.

4.9 Spolupráce OSPOD s dalšími institucemi

Sociální pracovníci spolupracují s dalšími státními i nestátními organizacemi. Mezi státní organizace řadíme úřad práce, obecní a státní policie, soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační službu. Nestátními neziskovými institucemi jsou azylové domy, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociální služby pracující dle zákona o sociálních službách. Další je spolupráce se zdravotnickými a školskými zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy a středisek výchovné péče. Dále se spolupracuje se školami a zdravotnickými zařízeními pro děti a mládež a se

zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V neposlední řadě se spolupracuje i se všemi pověřenými osobami, které vykonávají agendu SPO. Je nutno uvést, že mezi další partnery mohou také patřit Potravinové banky a Materiální banky, jejichž pomoci využívají pracovníci OSPOD cca v posledních dvou letech. (Matoušek, 2016)

5 Cíl práce a výzkumné otázky

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak probíhá sociální práce s rodinou v rámci procesu obnovování narušených funkcí rodiny.

5.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky podle Švaříčka, Šed'ové (2014) tvoří jádro každého výzkumného projektu a ukazují cestu, jak výzkum vést. Autoři dále uvádějí, že výzkumné otázky jsou motorem, ale i ukazatelem směru celého šetření.

Na základě definovaného výzkumného problému byly stanoveny následující otázky:

- 1) Jaké metody práce byly použity při práci s rodinou?
- 2) Byla rodině nabídnuta adekvátní pomoc, jakou v tu chvíli potřebovala?
- 3) Jak se rodina s nastalou situací vypořádala?

6 Metodika

V empirické části této bakalářské práce jsou zpracovány výsledky kvalitativního výzkumného šetření, prováděného prostřednictvím případových studií se záměrně vybranými rodinami s dětmi, se kterými OSPOD pracuje.

6.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém podle Gavory (2010) je základem, od kterého se následně odvíjejí všechny další kroky ve výzkumu. Protože jsem chtěla popsat, jak probíhá každodenní sociální práce s rodinou, kde byly narušeny některé její funkce, zvolila jsem si výzkumný problém, který se zabývá tím, jaké metody práce používají sociální pracovníci, zda rodině poskytují pomoc, kterou rodina aktuálně potřebuje a jakým způsobem se rodina s nastalou situací vypořádala. Podle Gavory (2010) se tak jedná o deskriptivní výzkumný problém, který zjišťuje a popisuje situaci, výskyt nebo stav určitého jevu.

6.2 Výzkumná strategie a typ výzkumu

Vzhledem k danému tématu bakalářské práce, menšího počtu zkoumaných rodin a snahou co nejpřesněji detailně zmapovat výzkumný problém, je zvolena kvalitativně orientovaná výzkumná strategie. Podle Gavory (2010) se jedná o zjištění slovní, kdy tento popis je výstižný a podrobný. Cílem je hluboké proniknutí do konkrétního případu.

Typem kvalitativního výzkumu této práce je případová studie, kterou Hendl, Remr (2017, s. 67) označují jako *hloubkové prozkoumání vybraného případu nebo několika málo případů*. Jedná se o popisný výzkum, který se zaměřuje na pečlivé sledování a podrobnou dokumentaci předem určeného jevu. (Hendl, Remr, 2017)

Případové studie jsou zaměřené na jednotlivé rodiny s dětmi, kde se vyskytl nějaký problém vyžadující zásah nebo intervenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

6.3 Metoda výzkumu

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila analýzu dokumentů, kterou zmiňuje Švaříček, Šedřová (2014) jako klíčovou pro sběr dat. Jako výchozí dokumenty jsem použila opatrovnické spisy jednotlivých dětí, které jsou v evidenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Před samotným započítím výzkumu jsem seznámila informanty s tím, k čemu budou získaná data sloužit a že samozřejmostí bude jejich anonymita. Na základě informovaného souhlasu (viz Příloha č.1) se mohl výzkum realizovat. Sběr dat probíhal od září do prosince 2018.

6.4 Výzkumný soubor

Pro bakalářskou práci jsem zvolila záměrný výběr výzkumného souboru, což Švaříček, Šedřová (2014) popisují, jako nezbytné proto, aby daný objekt měl vlastnosti, které chce výzkumník zkoumat. Zároveň Hendl, Remr (2017) uvádějí, že je dobré vstupovat do výzkumu s určitými znalostmi v dané oblasti. Gavora (2010) uvádí, že výzkumník se při záměrném výběru opírá o své zkušenosti, vědomosti a úsudek.

Základní soubor je tvořen rodinami, se kterými orgán sociálně-právní ochrany dětí zahájil spolupráci. Záměrným výběrem bylo vybráno pět rodin z okolí Vltavotýnska s různými problémy a různým řešením jejich problémů.

6.5 Způsob zpracování dat

Analýza dat podle Švaříčka, Šedřové (2014) znamená zpracování dat tak, abychom byli schopni nalézt odpovědi na naše položené otázky.

Případové studie byly zpracovány na základě sekundární analýzy dokumentů, nacházející se v opatrovnických spisech jednotlivých rodin. Jednalo se především o záznamy ze šetření, rozhovorů, jednání, zpráv a soudních dokumentů.

Informované souhlasy od informantů jsou uloženy u autorky práce.

7 Výsledky

Na základě sekundární analýzy dat dokumentů bylo zpracováno 5 případových studií, které obsahují rodinnou anamnézu, průběh spolupráce a shrnutí.

7.1 Případová studie č. 1

Rodinná anamnéza

Rodinu tvoří matka, otec, dvě děti – dívka 2 roky, chlapec 1 rok. Rodiče nejsou sezdáni. Rodina nemá ve svém bydlišti širší příbuzenstvo. Otec nezaměstnaný, není veden v evidenci úřadu práce, matka pobírá pouze rodičovský příspěvek, o děti se celodenně stará.

Průběh spolupráce

Otec přišel na OSPOD na konci září 2018 s tím, že se musí do konce měsíce vystěhovat z bytu, nemá s rodinou kam jít. Hned v úvodu sdělil, že náš úřad je pro něj již poslední místem, na které se obrací a kde by mu mohli pomoci. Zároveň vyjádřil obavu nad tím, aby jemu a jeho partnerce nebyly děti odebrány, když nemají kam jít. S otcem byla probrána dosavadní situace. Rozhovorem zjištěno, že dluží 4 nájmy včetně energií, mají dluh asi Kč 30 000,--, musejí se vystěhovat. Otec není zaměstnan, protože o zaměstnání přišel. Není v evidenci ÚP ČR, protože se nedostavil na dojednanou schůzku a byl sankčně vyřazen, partnerka je na rodičovské dovolené. Kromě rodičovského příspěvku nepobírají žádné sociální dávky, doteď žili z úspor a z dávek mateřské pomoci. Otec přiznává dluh na sociálním a zdravotním pojištění a dluh u nebankovní společnosti, oba tyto dluhy ale nesplácí. Zároveň bylo otci vysvětleno, že jeho obava ohledně odebrání dětí rozhodně není na místě, neboť je naším zájmem, aby rodina zůstala pohromadě.

OSPOD rodinu nezná ani z doslechu, není zde veden opatrovnícký spis dětí, s rodinou se nikdy nespolupracovalo.

Otec byl poslán na Úřad práce ČR, aby se zaevidoval a požádal o výplatu sociálních dávek (příspěvek na bydlení, hmotná nouze, přídavky na děti). Byly mu na místě předány kontakty na místní pronajímatele bytů. Otec sdělil, že zavolá na všechna čísla a dojde na Úřad práce ČR. Nevěděl, že když není v evidenci

Úřadu práce ČR, že má nárok na nějaké sociální dávky. Otcí bylo dále sděleno, že si může dojít na zdejší charitu pro potravinovou pomoc, základní potraviny mu na místě dají.

Druhý den odpoledne provedeno šetření v rodině, hovořeno s oběma rodiči. Sdělují, že již v minulosti měli problém s placením nájmu a museli se vystěhovat, vždy ale náhradní bydlení nakonec sehnali a nehrozilo, že skončí na ulici. Otec rodiny přišel o zaměstnání a dosud si žádné nenašel. Aktuálně nemají žádnou finanční hotovost, mají základní potraviny, sušené mléko a pleny. Sdělují, že jejich situace je tentokrát vážná, protože jiné bydlení nesehnali. Největším problémem je zaplacení kauce, na kterou nemají finanční prostředky. Sdělili, že již v minulosti byla matka 2x na charitě pro potraviny.

Rodině byl poskytnut krizový byt s 2- měsíční nájemní smlouvou a dovezeny potraviny z potravinové banky. Tento byt má OSPOD k dispozici pouze pro nouzové případy, kdy hrozí, že se rodina ocitne na ulici. Rodině byla zajištěna pomáhající organizace a formulována zakázka na podporu rodiny (poradenství v rámci hospodaření s finančními prostředky, pomoc s řešením bytové situace, řešení dluhové problematiky, potravinová pomoc) s cílem udržet rodinu pohromadě a v prostředí, které znají.

V měsíci říjnu byla klíčová pracovníce pomáhající organizace s rodinou v kontaktu, uskutečnila zde 2 návštěvy, jednou rodině přivezla potravinovou pomoc z potravinové banky. OSPOD v rodině uskutečnil jednu návštěvu. Rodiče sdělili, že otec má příslib zaměstnání od listopadu, ale zřejmě bez pracovní smlouvy. Rodiče sdělují, že krizový byt je pro ně malý, když se jedná jen o jednu místnost a stále si hledají větší byt.

Otec začal od listopadu chodit do zaměstnání, ale zaměstnavatel mu nevystavil pracovní smlouvu. Byl toto nahlásit na Úřadu práce ČR a jeho evidence v nezaměstnanosti byla zrušena. Rodiče si hledají nový byt, ve zdejším bytě sami nechtějí zůstat, mají problém s ostatními nájemníky, stěžují si na ně a donášejí. Rodině byla přivezena potravinová pomoc ze strany OSPOD. Bylo telefonicky hovořeno s klíčovou pracovnící pomáhající organizace, když sdělila, že se jí nepodařilo zmapovat finanční situaci rodiny, naplánovat hospodaření, dluhovou

problematiku rovněž neřešili. Soustředila se na potravinovou pomoc a podporu při hledání bytu, ale sama žádný byt rodině nesehnala.

V polovině listopadu se na OSPOD dostavila matka. Dotazovala se na možnost prodloužení nájemní smlouvy o jeden měsíc, tedy do konce prosince. V mezidobí našli 2 volné byty, ale byla zde kauce 3 nájmu, což pro ně není reálné. Matce bylo sděleno, že pokud budou mít uhrazený nájem za celý měsíc, mohou v bytě ještě setrvat. Matka sdělila, že otec do práce chodí, je zde spokojený.

Na konci listopadu bylo zjištěno, že rodina v krizovém bytě nedoplatila část nájmu a je zde dluh. Nájemní smlouva nebude rodině prodloužena, rodina bude muset byt do konce listopadu opustit. Otec sdělil, že se byl na Úřadu práce ČR ptát, kolik peněz bude prostřednictvím dávky na bydlení zaplacen přímo realitní společnosti, která krizový byt spravuje a kolik peněz bude muset doplatit. Pracovnice mu sdělila, že to neví dopředu, mají počkat na doručení písemného rozhodnutí. Dva dny před koncem měsíce však zjištěno, že rodina dluh stále neuhradila. Otec do telefonu sděluje své rozhořčení, že mu žádné rozhodnutí z Úřadu práce ČR nepřišlo a že dodnes nevěděl, kolik peněz vlastně za bydlení má zaplatit. Na Úřad práce ČR znovu nešel, čekal na rozhodnutí. Otcí bylo sděleno, že jsme se s Úřadem práce ČR spojili a víme částku, kterou je potřeba urychleně doplatit. Otec sděluje, že nechápe tento systém, že mu nikde nechtějí nic říci, na druhou stranu se po něm chce, aby hned odevzdal klíče od bytu, který jim byl půjčen. Dále sděluje, že sehnal bydlení, byt bude obyvatelný od 5. prosince. Prosí o to, zda mu ještě počkáme a nevyhodíme ho na ulici i s dětmi. Na otce bylo apelováno, aby doplatil dluh, poté zde bude moci zůstat.

Poslední den v měsíci bylo s otcem hovořeno, sdělil, že doplatil zbylou část nájmu. Zlobí se na pracovníci doprovodné organizace i na Úřad práce ČR. Nikdo jim nepomohl. Pracovnice pomáhající organizace jim přivázela potraviny z potravinové banky, které vůbec nebyly vhodné pro děti, vůbec v ničem jim nepomohla. Pracovnice úřadu práce s nimi nekomunikovala. Má v plánu dojet do krajského města a na všechny si stěžovat. Byt si vlastní silou sehnali také sami, potřebují zde jen vymalovat a přestěhovat nábytek a mohou v klidu bydlet. Dále otec sdělil, že vlastně tedy nechápe, proč k nim pracovníci doprovodné organizace jezdila, když to celé bylo k ničemu. Zároveň otec sdělil, že si převzal klíče od nového bytu. Jelikož je byt po minulých obyvatelích neobyvatelný, je zapotřebí jej nejdříve vyklidit, vyčistit

a vymalovat. Nakoupili již barvy, prostředky na čištění a úklid, nyní se budou snažit v co nejkratší době byt uzpůsobit tak, aby se mohli přestěhovat. Jelikož rodiče jsou nyní bez finančních prostředků, nemají žádnou rezervu, byla jim ze strany OSPOD přivezena potravinová pomoc.

S oběma rodiči byla domluvena společná schůzka v dalším týdnu po přestěhování, abychom vše v klidu probrali a řekli si, zda zakázka byla naplněna, popř. zda rodina má zájem ve spolupráci pokračovat nebo ne. V měsíci lednu bylo hovořeno s oběma rodiči, když bylo provedeno šetření v jejich bydlišti. Byt byl shledán čistý, vymalovaný a kompletně zařízený. Rodiče si pochvalovali, že nyní mají zase dostatek prostoru a děti mají svůj pokoj. Bylo domluveno, že doprovodná organizace s nimi ještě bude spolupracovat a bude jim nápomocna při řešení zejména dluhové problematiky.

Shrnutí

Rodina si vlastními silami našla nové bydlení, které se snaží zajistit tak, aby bylo vhodné pro děti. S rodinou pracuje doprovodná organizace, klíčová pracovnice však byla změněna a rodinu nyní přebírá jiný již zkušený pracovník. S rodinou zatím nebyla řešena dluhová problematika a nebyl sestavován měsíční finanční rozpočet. Otec do zaměstnání řádně chodí, je předpoklad, že budou schopni zaplatit měsíční nájem v bytě, kde nemuseli hradit kauci, neboť se domluvili s pronajímateli, že byt vyčistí, vymalují a provedou drobné opravy. Bude zapotřebí začít splácet pohledávky. Rodina se zprvu snažila pomoci si sama, ale dluhy se jim zbytečně rozrostly a ještě přišli o bydlení. Jejich obava, že by vlastní vinou přišli o děti, jim bránila v tom, aby se přišli poradit a řešit svou situaci včas.

7.2 Případová studie č. 2

Rodinná anamnéza

Rodinu tvoří matka, otec, dcera – 12 let, mateřská babička, když všichni obývají jeden rodinný dům. Mateřská babička je ve starobním důchodu, ale přivydělává si brigádami. Otec je zaměstnán jako řidič a matka jako dělnice.

Průběh spolupráce

Na OSPOD se v roce 2015 obrátila matka s žádostí o poskytnutí poradenství k rozvodu, k úpravě práva povinností k dítěti a vzoru návrhu soudu. Matce bylo na místě dáno poradenství. OSPOD byl následně soudem ustanoven opatrovníkem dítěte pro řízení úpravy péče a výživy. Před soudním jednáním bylo v rodině provedeno sociální šetření a pohovor s Ninou na základě žádosti soudu. Během šetření bylo zjištěno, že otec se po podaném návrhu soudu ze společné domácnosti odstěhoval ke své matce do jiného okresu, matka sdělila, že si našla přítele, se kterým ale zatím nebydlí. Nina při pohovoru sdělila, že chce zůstat bydlet s mamkou u babičky, kde to zná a má tu kamarádky a s tátou se vídat, pokud to bude možné. OSPOD podal o provedeném šetření i výsledku pohovoru soudu písemnou zprávu. Soudní jednání skončilo dohodou rodičů, Nina byla svěřena do péče matky, otcí stanoveno výživné. Poté bylo manželství rodičů rozvedeno.

V září 2017 se na OSPOD obrátila mateřská babička. Sdělila, že by chtěla požádat soud o svěřeni vnučky do své péče. S babičkou byla situace na místě probrána, poskytnuto poradenství a vzor návrhu soudu. OSPOD byl následně soudem ustanoven opatrovníkem pro řízení o změnu péče a výživy. Před soudním jednáním byl s Ninou proveden pohovor na základě žádosti soudu. Nina sdělila, že mamka se odstěhovala krátce po rozvodu k příteli, se kterým nadále žije. Mamka ji s přítelem sice seznámila, ale jí se vůbec nelíbil, nepadli si tzv. „do oka“. Mamka jí navrhovala, zda by se nechtěla přestěhovat k nim, ale to odmítla s tím, že zůstane u babičky. Má to tu ráda, nechce měnit školu, ani kamarády. Otec začal pracovat jako řidič kamionu, bývá doma jen na víkendy, pokud jezdí do zahraničí, tak i víkendy mívá pracovní. Našel si přítelkyni a tak tráví volný čas převážně s ní. Je s ním v kontaktu vlastně jen telefonicky. Mamka chodí do práce, pracuje na směny, a když má volný víkend, tak ji buď přijede navštívit, nebo je s přítelem. Nina zdůraznila, že

chce zůstat bydlet u babičky, nechce nic měnit. Babička při pohovoru sdělila, že Ninu velmi trápí skutečnost, že rodiče si po rozvodu šli každý svou cestou, Ninu opustili a nechali u ní. V poslední době se Nina chytla ve škole špatné party, začíná se toulat a chodit domů pozdě, babička u ní našla v bundě cigarety a jednou jí přistihla, jak s kamarádkami pije na autobusové zastávce alkohol. Snažila se to s Ninou řešit pohovorem. Přestože o tom informovala rodiče Niny, ti jí řekli, že Nině zavolají. Jestli to ale udělali, neví, Nina jí nic neřekla a rodiče jí vlastně také nic neřekli. Její školní prospěch není nejlepší. Důvodem, proč se babička obrací na soud je skutečnost, že rodiče na potřeby dcery nepřispívají, spíše dceři občas kupují oblečení a různé drobnosti. Babička však potřebuje finanční prostředky na výživu vnučky, na zajištění jejich obědů ve škole, na dojíždění do školy, na oblečení a obutí apod. Se školou rodiče nespolupracují, ani se výchovně neangažují.

Nina je aktuálně žákyní 8. třídy. Ve škole patří k prospěchově slabším žákům. Sedmou třídu končila s pěti dostatečnými. Ve škole chodí na doučování, ale žádné viditelné pokroky to nepřináší. Její domácí příprava na vyučování je slabá.

Nina je kamarádká, ve třídě oblíbená, má spoustu kamarádek. K jejím zálibám patří poslech hudby, jízda na bruslích, na kole, internet – sociální sítě.

Babičce byla nabídnuta pomoc psychologa pro ni i pro Ninu, která je dostupná na našem úřadu pro naše klienty zdarma. Babička pomoc uvítala a byla objednána na nejbližší volný termín. Na soudní jednání se následně všichni účastníci dostavili, oba rodiče souhlasili se svěřením dcery do péče babičky i s výší výživného a přislíbili, že budou babičce více pomáhat s výchovnými problémy jejich dcery. Neuvědomili si, že jejich dcera může mít nějaké problémy s tím, že se oba ze společné domácnosti odstěhovali a že ztrátu rodičů si může vynahrazovat kontakty v partě. Rovněž na místě přislíbili, že se budou více snažit dceři věnovat.

S babičkou byl sestaven individuální plán ochrany dítěte, byly definovány zcela jasné potřeby dítěte a domluvena další spolupráce.

Nině byl zprostředkován pohovor s kurátorkou, která si za cíl kladla především nerozvinutí alkoholové a kuřácké závislosti, snažila se hlavně o prevenci. Další rozhovor s kurátorkou proběhl za dva měsíce znovu. Nina sdělila, že nekouří, jednalo

se spíše o experimentování, kdy si to chtěla vyzkoušet, protože některé její kamarádky již kouřily. Totéž platilo i v případě alkoholu.

S babičkou bylo domluveno, že budeme do budoucna nadále v kontaktu nejméně jednou za půl roku. Nina bude dál docházet k psychologu a podle potřeby se může přijít babička poradit.

Nina dochází k psychologu zhruba každé 3 měsíce. Sděluje, že mamka se jí začala více věnovat a častěji za ní jezdit. Nina začala také za mamkou jezdit více a to hlavně v době, kdy není doma přítel mamky. Na kontaktu s tátou se celkem nic nezměnilo, stále je hodně v práci a volá mu spíš Nina, táta se sám moc neozývá. Když od něj potřebuje něco koupit nebo přispět na oblečení, tak jí vždy vyhoví.

Během hovorů s babičkou vyplývá, že babička se snaží vnučce věnovat a dobře o ní pečovat. Vhodně ji motivuje, aby si zlepšila prospěch a docházela na doučování, což Nina dělá.

Shrnutí

Nina je v péči babičky, která svou roli vzhledem ke svému věku zvládá velmi dobře. O Ninu se stará a snaží se povzbuzovat rodiče, aby Ninu často kontaktovali. Je předpoklad, že Nina nadále bude bydlet u babičky a docházet k psychologovi, pokud to bude pro ni přínosné. Pomoc psychologa vítá i babička, která je na svůj věk ve velmi dobré kondici, na vnučce jí záleží a nechce dělat výchovné chyby. Sama si je vědoma toho, že nevychovává svou dceru, ale vnučku.

7.3 Případová studie č. 3

Rodinná anamnéza

Rodinu tvoří matka, otec, 2 děti – chlapec 5 let, dívka Johanka, 2- měsíční miminko. S rodinou dále žijí otcovští rodiče a matčina sestra s dítětem. Všichni obývají rodinný domek, který je dispozičně řešen jako 3+1. Uváděná rodina obývá jednu místnost. Matka je na rodičovské dovolené, otec nezaměstnaný, není veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, příležitostně dochází na brigádu, nebo pracuje bez smlouvy. Rodinný domek je ve vlastnictví otcovských rodičů, na nájem rodina ničím nepřispívá. Dům je zatížen exekucí, hrozí vystěhování všem členům.

V lednu 2017 se na OSPOD obrátila nemocnice v Písku s žádostí o prošetření bytových a hygienických poměrů v rodině. Důvodem je opakovaná hospitalizace holčičky z důvodu kožních a respiračních obtíží.

Průběh spolupráce

OSPOD do této doby rodinu neznal, nebyl založen opatrovnícký spis, ani nebylo žádné povědomí o rodině. OSPOD provedl sociální šetření v rodině a hovořil s oběma rodiči. Bydlení bylo shledáno jako nevyhovující, jednalo se o zakouřené prostředí, špína na podlaze, špinavé oblečení všude po bytě, odpadky, plíseň na zdech, nízká úroveň bydlení i hygieny, nefunkční splachovací záchod. Rodičům bylo na místě sděleno, že za současné situace není možné dítě propustit z nemocnice domů a protože není žádná osoba v rodině, která by převzala péči o nezletilou, bude soudu podán návrh na předběžné opatření a dítě svěřeno pěstounům. Matka na místě plakala a otec se zlobil, že místo pomoci jim bude dítě odebráno. Rodičům bylo na místě vše vysvětleno a sděleno, že budeme pořádat případovou konferenci, kde v klidu vše probereme. Následně byl soudu návrh podán a Johanka byla svěřena do pěstounské péče na přechodnou dobu. Celková doba hospitalizace si vyžádala 20 dní, po skončení hospitalizace si Johanku převzali pěstouni. Poté bylo provedeno šetření u pěstounů, Johanku převzali zaléčenou a nyní se jí daří dobře. Týž den bylo provedeno šetření i u rodičů, jejich domácnost byla shledána v neměnném stavu. Rodičům bylo sděleno datum případové konference a zdůrazněno, že se musí dostavit. Případová konference se uskutečnila hned za týden. Cílem bylo projednání celé záležitosti a nastavení kontaktů rodičů s Johankou prostřednictvím pěstounů a

jejich doprovodné organizace. Na případovou konferenci se dostavili všichni účastníci včetně rodičů. Bylo zde domluveno, že rodiče se budou s Johankou stýkat jednou měsíčně a budou v emailovém spojení s pěstouny, kteří jim budou zasílat aktuální fotografie a informovat je o prospívání a zdravotním stavu Johanky. S rodiči byl sestaven individuální plán ochrany dítěte, který na místě podepsali a zavázali se plnit kroky k jeho plnění.

V březnu OSPOD požádal o spolupráci doprovodnou organizaci a formuloval zakázku, která měla být s rodinou řešena (poradenství, potravinová a materiální pomoc, pomoc s vyřízením sociálních dávek, zlepšení hygieny v domácnosti tak, aby starší chlapec zde dobře prospíval). Na začátku dubna proběhl asistovaný kontakt Johanky a rodičů za přítomnosti pěstounů. Rodiče měli velkou radost, že se Johanka krásně zotavila, dobře prospívala, rodiče se s ní mazlili a hráli si s ní. V polovině dubna byla Johanka soudem svěřena do péče pěstounů na přechodnou dobu.

V měsíci dubnu a květnu bylo v rodině prováděno sociální šetření a zjištěno, že na domě, který rodina obývá, je veden výkon rozhodnutí a hrozí, že bude prodán v exekuci. Rodiče se snažili najít jiné a lepší bydlení, ale nedařilo se jim nic najít. Rodičům s chlapcem byl nakonec zajištěn azylový dům pro rodiny s dětmi a rodina se na konci května přestěhovala.

Na konci května OSPOD provedl návštěvu rodiny v azylovém zařízení, rodiče si pochvalovali, že je zde čisto, mateřská škola v těsné blízkosti, že pracovníci jim pomáhají, dostávají pravidelně hygienické prostředky a nejnужnější potraviny. Otec rodiny sdělil, že má příslib zaměstnání, které se jeví velmi stabilně. Dále rodiče sdělovali, že probíhá kontakt s Johankou, která jim velmi chybí.

V červnu, červenci a srpnu probíhaly asistované kontakty rodičů s Johankou, rodina spolupracovala s doprovodnou organizací a hledala si nové bydlení. V měsíci září bylo opětovně provedeno šetření v azylovém domě a hovořeno s tamními sociálními pracovníci. Sdělily, že na rodinu se zde množí stížnosti, rodina nespolupracuje, nedodržují hygienické normy a pobyt zde se jim bude ukončovat. Rodiče na místě sdělili, že se musí vystěhovat, přesný důvod neznají, nechtějí je tu nadále mít. Otec si v mezidobí našel práci, matka si vyřídila sociální dávky, starala se o chlapce, který zde začal navštěvovat mateřskou školu, pod dohledem pracovníků se snažila dodržovat hygienu a úklid v bytě. Rodina se na začátku října přestěhovala zpátky do

původního bydliště, neboť pobyt v azylovém domě jim byl ukončen. Když zde bylo poté prováděno šetření, bylo zjištěno mírné zlepšení. Klíčový pracovník doprovodné organizace rodině poskytl čisticí a úklidové prostředky a učil matku tyto prostředky používat. Rodina ale stále měla k dispozici jen jednu místnost. Klíčový pracovník se zaměřil hlavně na zlepšení hygieny v domácnosti, aby starší chlapec zde prospíval, rodině sehnal pračku, aby matka nemusela nadále prát prádlo v ruce a pravidelně rodině zajišťoval potraviny. Otec vlivem přestěhování přišel o práci, s tím mu klíčový pracovník rovněž pomáhal sháněním nabídek zaměstnání na internetu

V říjnu byla svolána další případová konference, která měla za cíl projednat budoucnost Johanky, protože pěstounská péče na přechodnou dobu trvá po dobu jednoho roku od vykonatelnosti usnesení o předběžném opatření. Rodiče na místě sdělili, že jiné bydlení nesehnali, a proto se vrátili zpět. Pěstouni uvedli, že si Johanku velmi oblíbili, ale protože není možné, aby se Johanka vrátila domů, rozhodli se, že si Johanku ponechají a nebudou již vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Rodiče s tímto řešením souhlasili, byli rádi, že si Johanka nemusí zvykat na nové lidi a oni také. S péčí o Johanku jsou spokojeni, sami si uvědomují, že sehnat jiné bydlení je pro ně obtížné, stejně zvládnout péči o dvě děti. Pěstounům bylo v tomto dáno poradenství, když následně podali soudu návrh na svěřeni Johanky do jejich pěstounské péče. Soudní jednání se konalo na konci prosince, když Johanka byla svěřena pěstounům do klasické pěstounské péče.

Shrnutí

Nadále probíhají asistované kontakty rodičů s Johankou. Rodiče si jiné bydlení dosud nenašli. Péče o jejich chlapce je zatím dostačující. Je však nadále zapotřebí s rodinou pracovat a klást důraz na udržení přijatelné hygienické úrovně. Klíčový pracovník v tomto směru vynakládá značné úsilí a snaží se i vlastním přičiněním, kdy matku učí používat různé čisticí prostředky. Stejně tak pracuje i s motivací rodičů nalézt zaměstnání, udržet jej a začít šetřit na vlastní bydlení. Rodiče si uvědomují, že do budoucna se budou muset osamostatnit a najít si vlastní bydlení. Zatím je pro rodinu snazší péče jen o jedno starší dítě, které již dochází do mateřské školy, péče o kojence je náročná i vzhledem k nutnosti zajistit sušenou výživu a pleny, což je pro ně finančně velmi nákladné.

7.4 Případová studie č. 4

Rodinná anamnéza

Rodinu tvoří otec, matka, 2 děti - dívka 2 roky, chlapec 6 měsíců. Rodiče jsou sezdáni, žijí v panelovém bytě na sídlišti. Matka je na rodičovské dovolené s dětmi, otec je zaměstnán jako dělník.

Na OSPOD se v dubnu 2017 obrátila nemocnice ČB, kdy chlapec byl přijat k hospitalizaci z důvodu abnormální ztráty hmotnosti. Dítě bylo přijato na základě doporučení praktického lékaře pro děti k dalšímu vyšetření, neboť dítě dle lékaře neprospívá a nepřibírá na váze. Matka na místě uvedla, že si doma ničeho nevšimla, váhu na vážení nemá, podle ní dítě jí normálně a prospívá. Nemocnice žádá o provedení sociálního šetření v domácnosti a zvýšený dohled nad rodinou.

Průběh spolupráce

Na OSPOD není veden opatrovnický spis dětí, ale OSPOD matku zná, neboť má další 2 děti, které však nemá matka ve své péči. OSPOD se dvakrát neúspěšně pokusil o provedení šetření v domácnosti, když na zvonek nikdo nereagoval. Při třetí návštěvě bylo zřejmé, že je matka doma, přes dveře byla slyšet televize a vyzvánění telefonu. Matka až po telefonické urgenci dveře otevřela a sdělila, že se jí nyní nehodí, aby bylo provedeno šetření. Má toho moc, uklízí a nemá na nic čas. Matce byl vysvětlen důvod naší návštěvy a nutnosti s ní hovořit osobně. Matka nakonec pracovnice dovnitř pustila. Na místě bylo zjištěno, že se jedná o byt velikosti 3+1, v bytě byl velký nepořádek. V ložnici rodičů se nacházela manželská postel a postýlka pro holčičku. Lůžkoviny byly nepovlečené, prostěradlo v postýlce znečištěné, chyběla dětská přikrývka. Matka sdělila, že bude teprve povlékat postele, holčičku v postýlce přikrývá dětskou dekou, ta je nyní uklizená. Mladší chlapec spí s nimi v posteli. V obývacím pokoji byla hromada zapraného, nevyžehleného prádla, na zemi byla dětská ohrádka s matrací, kde holčička zrovna spala a „vajíčko na zemi“, několik hraček na zemi. V kuchyni v lednici byly základní potraviny, na sporáku se vařila polévka. Na matku bylo apelováno, že dětská ohrádka není vhodné místo pro spaní dítěte. S matkou byla probrána situace kolem chlapce, jeho správné výživy a nutnosti spolupráce s dětskou lékařkou.

OSPOD podal zprávu nemocnici a sděloval, že ve spolupráci s dětskou lékařkou bude na rodinu zvýšeně dohlížet a že je možné propustit chlapce domů. Chlapec byl hospitalizován 2 týdny, za tu dobu přibral na váze, jevil se spokojeně, všechna vyšetření dopadla negativně. Neprospívání a nepřibírání na váze bylo způsobeno jeho nedostatečnou výživou.

Nemocnice chlapce propustila na konci dubna s tím, že matka musí do 24 hodin navštívit dětskou lékařku a domluvit se na další spolupráci. Matka tak neučinila a dětská lékařka kontaktovala OSPOD po 3 dnech. OSPOD týž den matku telefonicky neúspěšně kontaktoval. Bylo tedy provedeno sociální šetření, matka zprvu nereagovala na zvonění, po delší době však otevřela a neochotně pustila pracovnice dovnitř. Matka sdělila, že u dětské lékařky ještě nebyla, měla nějaké vyřizování, chystá se tam v příštích dnech. Domácnost byla shledána v neměnném stavu, holčička byla opět v dětské ohrádce, chlapec připevněný ve vajíčku. Matce vyčteno, že obě děti jsou zase „uvězněné“, matka se ohradila, že ve vajíčku je syn kvůli tomu, že zrovna jedl. Na matku apelováno, že vajíčko je pro syna nevhodné, potřebuje možnost pohybu, aby se mohl přetáčet a batolit. Potraviny matka pro děti měla.

Při další návštěvě v rodině po 10- ti dnech se obě děti opět nacházely v ohrádce a ve vajíčku, stav domácnosti byl stále stejný – množství neuklizeného poházeného oblečení, malé množství hraček, špinavé nádobí na lince, děti na sobě měly špinavé oblečení. Na matku bylo apelováno, aby stav domácnosti zlepšila a více dbala na hygienu dětí. Matka sdělila, že byla u dětské lékařky, doporučila jí cvičení Vojtovou metodou s tím, že se má obrátit na konkrétního specialistu ve speciálním zařízení. Matka sděluje, že se ještě neobjednala, neměla peníze na kredit do telefonu. Matce bylo sděleno, že kdyby přišla za námi do kanceláře, necháme ji zavolat z pevné linky.

Další návštěva proběhla na konci května, situace byla stále stejná, stav domácnosti stejný, děti zavřené v ohrádce a ve vajíčku, špinavé oblečení, matka opět nechtěla sociální pracovníci pustit dovnitř. Ke specialistovi se matka ještě neobjednala, údajně se nemůže dovolat. Nakonec přiznává, že volala jednou odpoledne, pak již zapoměla.

OSPOD si následně předvolal oba rodiče do kanceláře, což se povedlo až za 2 týdny, na schůzku přišli oba rodiče s dětmi. Oběma rodičům zde byl vysvětlen důvod jejich

předvolání, že se nám nelíbí, jaký je stav jejich domácnosti, že jsou děti stále zavřené v ohradce a ve vajíčku, že jsou špinavé, že matka dosud neobjednala chlapce na cvičení. Otec k tomu uvedl, že on jezdí domů až k večeru, to matka děti koupe, nemůže se tedy vyjádřit, jak matka o děti pečuje. Připouští, že by matka mohla více uklízet. Matka se cítila velmi dotčeně, reagovala podrážděně, řekla, že péče o dvě malé děti je velmi náročná, uklízí, až když děti spí, ale druhý den stejně udělají zase nepořádek. Sdělila, že ji nechápeme, že toho má moc. Specialistovi zavolá, už má kredit, udělá to zítra.

V měsíci červnu byly v rodině provedeny 3 kontroly. Zlepšení hygieny, ani stavu domácnosti se neprojevalo. Při všech třech kontrolách byl chlapec vždy připoutaný ve vajíčku, holčička si hrála na zemi, nebo na gauči. Byt byl nevětraný, byly zatažené závěsy, přestože venku bylo velmi teplo. Matka s dětmi ven ani nechodila, přestože uváděla, že tak činí každý den. Návštěvy byly prováděny v různou denní hodinu (1x dopoledne, 2x odpoledne). Matka sdělila, že specialistovi volala, domluvila si termín za 2 týdny.

V červenci bylo zjištěno, že matka ke specialistovi nedojela, protože neměla zajištěné hlídání pro holčičku, předem se neomluvila. Nový termín si nezajistila. Na matku bylo apelováno, aby si zavolala pro nový termín, aby s dětmi chodila více ven, když je venku krásně teplo. Matka sdělila, že jí velké teploty nedělají dobře, chodí ven spíše k večeru. Stav domácnosti byl stále stejný, matka sděluje, že podle ní u nich není velký nepořádek, zná horší rodiny, kde mají špínu, to ona nemá.

V srpnu byly provedeny 2 kontroly, matka sdělila, že syna neobjednala, zapoměla na to. Matce bylo sděleno, že svým jednáním ohrožuje tělesný rozvoj syna, měla by s ním začít cvičit, nedělá to. Dětská lékařka přípisem sdělila, že matka sice do poradny chodí, ale cvičit zatím nezačala.

V měsíci září byly provedeny 2 kontroly. Matka sdělila, že jí OSPOD šikanuje a zaměřil se jen na ní. Sděluje, že ona je dobrá matka, zná své děti nejlíp a je jim dobře, nepotřebuje říkat, co dělá dobře a co ne. OSPOD na místě matce sděluje, že bude podávat soudu návrh na výchovné opatření a to soudní dohled.

Na konci září OSPOD podal návrh soudu, který zahájil řízení a stanovil termín jednání na konec října.

Na konci října se konalo soudní jednání a nad dětmi byl stanoven soudní dohled. Proti rozsudku se rodiče neodvolali.

S rodiči byl následně sestaven individuální plán dítěte, který oba rodiče podepsali a zavázali se plnit zde sepsané úkoly – zlepšení stavu domácnosti, nutnosti cvičení s chlapcem, nutnosti spolupracovat s dětskou lékařkou.

V listopadu bylo provedeno šetření dvakrát. Zjištěno, že matka se snaží se synem cvičit. S manželem jim to přestalo klapat a začali se hádat. Při druhém šetření bylo zjištěno, že matka se od manžela odstěhovala s dětmi ke své sestře, která jí nabídla, aby se k ní přestěhovala. Jako důvod matka uvedla fyzické napadení manželem. Žádá od nás poradenství, co má dělat a na co má jako matka samoživitelka nárok. Matce bylo dáno poradenství a sděleno, aby si přišla do kanceláře pro formulář. Matka tak učinila hned následující den. Matka tedy bydlí s dětmi u své sestry, ta má k dispozici byt o velikosti 3+1, kde žije sama se synem. Matka má k dispozici jednu místnost. Domácnost byla shledána v pořádku.

V měsíci lednu se konalo soudní jednání, děti byly svěřeny do péče matky a otcí stanoveno přiměřené výživné. Otec sdělil, že si děti bere na víkendy, občas se snaží matce koupit potraviny. Uvažoval, že by děti vychovával on, ale musí chodit do práce, nemohl by zůstat doma a starat se o ně. Bude se ale snažit matce pomáhat.

Matka sdělila, že bude zatím bydlet u sestry, nemá dostatek peněz na to, aby si pořídila vlastní byt. Sestra jí pomůže i s dětmi. Matka uvádí, že bude podávat žalobu o rozvod manželství, neuvažuje o tom, že by se k manželovi vrátila.

Shrnutí

V rodině nadále probíhá šetření jednou měsíčně a jsou podávány zprávy soudu. Matka v domácnosti své sestry prosperuje dobře, o děti se stará, nejsou zde shledávány žádné větší výkyvy. Je však třeba na matku dohlížet a sledovat, zda s lékaři řádně spolupracuje. Otec si děti bere každý víkend, přespávají u něj, snaží se jim věnovat. Pokud matka musí navštívit lékaře, učiní tak, ale stává se, že zapomene a je nutné ji upozornit. Matka má u sestry k dispozici jednu místnost, i tak se stává, že je zde často poházené prádlo na zemi, často nevyprané. Pokud matka prádlo vypere, je problém jej uklidit do skříně a různě tak překáží. Matka začala pod dohledem sestry více dbát na hygienu dětí a často je s nimi vidána venku na hřišti.

7.5 Případová studie č. 5

Rodinná anamnéza

Rodinu tvoří matka, otec, dcera Kateřina – 5 let, matčina dcera 17 let z předešlého vztahu. Rodiče nejsou manželé. Společně obývají rodinný dům v Týně nad Vltavou, který je ve vlastnictví matky. Otec je zaměstnán jako technický pracovník, matka pracuje jako administrativní pracovnice.

Matka v lednu 2018 podala návrh soudu na úpravu poměrů pro dobu po rozvodu s tím, že žádá, aby jí soud svěřil dceru do péče a otci stanovil výživné a upravil styk s otcem. Matka v návrhu uvedla, že otec se ze společné domácnosti odstěhoval ke svým rodičům, kteří obývají rodinný dům na okraji města. Dohodli se na střídavé péči a Katka je týden s ní a týden s otcem. Matka dále uvádí, že se ale hodlá časem odstěhovat do Tábora, protože její dcera do Tábora dojíždí do školy a mají zde zázemí širší rodiny (mateřští rodiče, sestra s rodinou). Otec reagoval na matčin návrh svým návrhem a dožadoval se svěřením dcery do své péče. Ve svém návrhu se opíral o skutečnost, že Katka je zvyklá na zdejší prostředí a rozhodně nesouhlasí s přestěhováním dcery do Tábora. Je připraven se o dceru řádně postarat, umí zastat všechny domácí práce a rovněž vaření není pro něj problém. Jiné dítě otec nemá.

Průběh spolupráce

Na OSPOD nebyl dosud veden opatrovnický spis, ale OSPOD matku zná, neboť zde je veden opatrovnický spis její dcery z předešlého vztahu. OSPOD byl soudem ustanoven opatrovníkem nezletilé pro řízení a soudní jednání bylo stanoveno na polovinu února. Oba rodiče byli při jednání vyslechnuti a jednání bylo odročeno za účelem dalšího dokazování, mimo jiné o provedení šetření v obou domácnostech rodičů a vyžádání zprávy z mateřské školy a pediatra. Sociální šetření u rodičů nebylo před soudním jednáním provedeno z důvodu krátkého času před samotným jednáním. Sociální pracovnice si nejdříve domluvila šetření u matky v době, kdy bude mít Katku u sebe a později z téhož důvodu u otce.

Zázemí Katky v rodinném domě u matky bylo shledáno v naprostém pořádku, Katka má svůj pokojík standardně vybaven, k domu náleží zahrada, kde bylo dětské pískoviště a houpačka. Matka uvedla, že prodává tento rodinný dům a nejpozději

v létě se bude s oběma dětmi stěhovat do Tábora, kde si chce koupit byt. Matce bylo sděleno, že k přestěhování potřebuje souhlas otce, ale matka uváděla, že přestěhování je v zájmu obou jejích dětí. S matkou byla na místě celá situace probrána a dáno poradenství v záležitosti přestěhování i dalšího průběhu soudního řízení.

U otce bylo provedeno šetření další týden, kdy měl Katku u sebe. Uvedl, že se přestěhoval do rodinného domu svých rodičů, když je vlastníkem jedné poloviny domu. K dispozici má horní patro o velikosti 3+1. Katce zde vytvořil a zařídil pokoj, aby zde mohla přespávat. V přízemí domu žijí jeho rodiče a ti mají k dispozici bytovou jednotku o velikosti 2+1. Vchod mají společný. K domu náleží zahrada, má v plánu zde udělat Katce nějaké prolézačky, zařídít bazén, aby na zahradě měla dostatek vyžití. Otci bylo na místě dáno poradenství. Otec uvedl, že zatím praktikují střídavou péči, Katka to zvládá celkem dobře. Jelikož se chce ale matka přestěhovat, žádá výhradní péči. Kdyby se matka nechtěla stěhovat, mohli by nadále praktikovat střídavou péči, na které by se dohodli.

OSPOD si dále vyžádal zprávu z mateřské školy a od pediatra. Názor dítěte nebyl vzhledem k věku Katky zjišťován.

Další soudní jednání proběhlo v polovině dubna. Oba rodiče byli opětovně krátce vyslechnuti, byly přečteny všechny zprávy. Jelikož se rodiče na místě nebyli schopni dohodnout a každý trval na svém návrhu, soud jednání odročil na neurčito za účelem ustanovení znalce a vypracování znaleckého posudku.

Matka se s otcem pokoušela v mezidobí dohodnout na udělení souhlasu s přestěhováním nezletilé, ale otec své stanovisko nezměnil. Matka si proto podala soudu návrh na vydání předběžného opatření a žádala, aby soud nahradil souhlas otce s přestěhováním Katky do nového bydliště v Táboře, kde matka zakoupila byt. Soud návrh zamítl.

Oba rodiče kontaktovali OSPOD s tím, že se nemohou dohodnout na tom, jak bude Katka trávit letní prázdniny s rodiči. Rodiče se následně oba dostavili k sociální pracovníci do kanceláře, kde vše projednali a nakonec se podařilo dojednat dohodu. Jejich dohoda byla písemně zpracována, podepsána a každý z rodičů dostal jednu kopii. Zároveň byli oba poučeni o tom, že tato dohoda není právně vymahatelná a nenahrazuje soudní rozhodnutí v případě, že jeden z rodičů ji poruší.

Matka se v polovině července odstěhovala s dětmi do Tábora, kde zakoupila byt a přihlásila zde Katku k trvalému pobytu. Otec se následně dostavil na OSPOD a dožadoval se poradenství, jak se má k dané věci postavit. Nadále praktikují střídavou péči, jen s tím rozdílem, že Katka bydlí týden s matkou v Táboře a týden s otcem v Týně nad Vltavou. Otec namítal, že se matka přestěhovala i bez jeho souhlasu a dokonce změnila dceři trvalé bydliště.

Během letních prázdnin kontaktoval otec OSPOD mailem a přeposlal pracovníci jejich SMS komunikaci. Z té bylo zřejmé, že matka nedbá na výtky otce a snaží se prosadit si své zájmy.

Matka v září přihlásila Katku do mateřské školy v Táboře, s čímž otec nesouhlasil. Dostavil se na OSPOD s tím, co má dělat, nechce, aby Katka navštěvovala dvě mateřské školy v různých městech. S otcem byla celá záležitost probrána a sděleno, aby se obrátil na zřizovatele mateřské školy a řešil záležitost s ním. Matka k tomu po telefonu sdělila, že od začátku všem tvrdila, že se bude stěhovat do Tábora, takže to není žádná novinka. Katka je dle jejích slov v nové školce spokojená a zvládá navštěvovat obě zařízení.

Soudní jednání proběhlo v polovině října. Otec zde při své výpovědi sdělil, že se obrátil na zřizovatele mateřské školy a ten zrušil přijetí Katky do mateřské školy v Táboře. Situace je teď taková, že Katka opět navštěvuje jen jednu mateřskou školu a to v Týně nad Vltavou. Katka je od října tak v jeho faktické péči. Soudní znalec ve své výpovědi odkázal na vyhotovený posudek, který byl zaslán všem účastníkům. Zde doporučuje výhradní péči otce a rozšířený kontakt s matkou. Matka ve své výpovědi uvedla, že jí nezbyvá nic jiného, než se s celou situací smířit a vyjádřila lítost nad tím, že nebude Katku vychovávat. Rodiče byli na místě nakonec schopni uzavřít dohodu o svěření Katky do péče otce a dohodli se i na úpravě styku. Opatrovníkem navržené výživné i úpravu styku oba rodiče odsouhlasili. Soud celou dohodu rodičům schválil.

Shrnutí

Katka byla nakonec svěřena do péče otce, který o ni od počátku usiloval. Kdyby matka přehodnotila svůj úmysl neodstěhovat se do jiného města, mohli rodiče praktikovat střídavou péči navíc bez soudního rozhodnutí, neboť dohoda rodičů

nepotřebuje schválit soudem. Matka si bude dceru brát na víkendy od pátku do neděle a budou se s otcem střídat během prázdnin v průběhu roku. Matka si v Táboře našla zaměstnání a je zde spokojená, neboť zde má zázemí své rodiny, na které se velmi odkazovala. Katka u otce dobře prosperuje, otec se snaží vycházet matce vstříc a je ochoten se domlouvat na styku i mimo dohodu, kterou oba uzavřeli.

8 Diskuse

Zpracované případové studie přinesly pohled na každodenní práci sociálních pracovníků, kteří pracují s rodinami s dětmi, kde se vyskytl nějaký problém a kde orgán sociálně-právní ochrany dětí s rodinou pracoval.

První výzkumnou otázku, kterou jsem si v souvislosti s výzkumem kladla, se týkala toho, jaké metody práce byly použity při práci danými s rodinami. Pemová, Ptáček (2012) uvádějí, že sociální šetření je nejčastěji používanou metodou sociální práce. S tímto názorem se ztotožňuji, protože jak vyplývá z případové studie č. 3, 4 a 5, tak prvotní informace, které sociální pracovník získal o rodině, byly prostřednictvím sociálního šetření. Zde sociální pracovník získá přehled o tom, jak jsou v rodině zajišťovány potřeby dítěte, zda má dítě svůj vlastní prostor a soukromí, jak je podnětné prostředí pro dítě, zda má nějaké hračky apod. V případové studii 3 a 4 se jednalo o předem neohlášené sociální šetření a ve studii č. 5 bylo šetření předem ohlášené. Pokud situace není naléhavá, jak uvádí Pemová, Ptáček (2012), je dobré se na šetření předem domluvit s klienty. Jak ale dokládá případová studie č. 3 a 4, sociální pracovník byl požádán nemocnicí, aby provedl sociální šetření za účelem zjištění vhodnosti domácího prostředí na zdraví a rozvoj dítěte a bylo tedy nutné rodinu navštívit bez předchozí domluvy. V případové studii č. 1 a 2 bylo rodině nejdříve dáno poradenství a teprve následně provedeno šetření. Jak uvádí Matoušek (2013), poradenství se nejčastěji rodině poskytuje při péči o děti, při dluhové tísní a v rozvodové situaci. V případové studii č. 1 a 2 se na OSPOD obrátili sami rodiče a žádali poradenství. Další metodou sociální práce je rozhovor. V případové studii č. 2 byl proveden pohovor s dítětem, kterému již bylo 12 let a bylo zapotřebí znát jeho názor. Jak uvádí samotný zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 8, dítě má být slyšeno ve věcech, které se jej bezprostředně týkají. V této případové studii byl názor dítěte zjišťován hned dvakrát v odstupech dvou let, nejdříve během rozvodové úpravy a poté při změně péče. Realizován byl i preventivní pohovor s kurátorkou. Praktická a materiální pomoc byla poskytnuta rodině ve studii č. 1. Jak uvádí Matoušek (2014), tak přímou materiální pomocí pro rodinu může být získání potravin. Případová konference byla uspořádána ve studii č. 3 z důvodu odebrání dítěte a nastavení kontaktů rodičů s pěstouny, jak ukládá zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Vyhodnocení situace dítěte a sestavení Individuálního plánu bylo provedeno ve

studii č. 2, 3 a 4 a to na základě povinnosti, kterou ukládá zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí v § 10 pro řešení konkrétních situací dětí, které jsou uvedeny v § 6 téže zákona. Sanace jako poslední vybraná metoda sociální práce byla použita ve studii č. 1 a 3 ve spolupráci s doprovodnou neziskovou organizací. Podle Bechyňové, Konvičkové (2008) jde o činnosti, které mají rodině poskytnout možnost zůstat pohromadě nebo pomoci nastavit kontakty rodičů s pěstouny v případech, kdy bylo dítě z rodiny odebráno.

Druhá výzkumná otázka, která byla v souvislosti s výzkumem definovaná, se týkala zjištění, zda rodině byla nabídnuta adekvátní pomoc, jakou v tu chvíli potřebovala. Adekvátní pomoc byla hodnocena z pohledu sociálního pracovníka, jeho odborných schopností, možností a povinností, které vyplývají z jeho pracovního zařazení a ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Rodina v první případové studii se ocitla na dně svých sil. Rodině byly předány kontakty na místní pronajímatele bytů, o kterých OSPOD z doslechu ví. Kromě poradenství a šetření v rodině, byla rodině nabídnuta možnost spolupráce s doprovodnou neziskovou organizací a byla přesně formulována zakázka na podporu rodiny. Jednalo se o rodinu, na kterou se nahromadilo množství problémů a bylo zapotřebí je řešit. Domnívám se, že stěžejní pomoc byla rodině poskytnuta prostřednictvím ubytování v krizovém bytě, který má OSPOD k dispozici pro nouzové případy, jako byl tento. Zde je však na místě uvést skutečnost, že ne každý úřad má takovýto byt k dispozici. Rodině ze dne na den odpadla varianta, že skončí všichni na ulici. Velkým problémem dnešní doby je nedostatek bydlení a zejména sociálních bytů. A když už rodina nějaký byt prostřednictvím inzerátu na pronájem najde, kauce ve výši dvou až třech obvyklých nájmu není pro ně reálná a možná uhradit. Úřad práce ČR může za určitých podmínek poskytnout rodině jednu kauci ve formě dávky mimořádné pomoci. Jisté řešení této situace by bylo, kdyby měla města či obce k dispozici sociální byty, kde by bylo možné rodiny s dětmi ubytovat a poskytnout jim časově omezenou smlouvu na bydlení. Toto zmiňuje i Matoušek (2014) a uvádí, že pokud má obec své vlastní byty, může rodinu upozornit na vznikající dluh a nabídnout uhradit dluh formou splátek. Ve městech či obcích se většinou nacházejí jen ubytovny, které však nejsou vhodné pro rodiny s dětmi a jsou spravovány soukromými osobami. Ubytovny jsou uzpůsobené na přespání, v pokojích není kuchyň ani koupelna, ty bývají společné na patře pro více pokojů. Přímo v Týně nad

Vltavou jsou aktuálně 3 ubytovny. V okolí Týna nad Vltavou (14 km) se nachází azylový dům, který je však určen jen pro matky s dětmi, což pro danou rodinu bylo zcela nemyslitelné. Ani jeden z rodičů neuvažoval o variantě, že by se rodina na čas rozdělila. Pro celé rodiny, tedy oba rodiče a děti, funguje Azylový dům v Husinci u Prachatic a ve Studené u Jindřichova Hradce. O této variantě bydlení ale rodiče rovněž neuvažovali, protože nechtěli odejít z prostředí, které důvěrně znají. Na otázku, jak se rodina s nastalou situací vypořádala, musím konstatovat, že rodina se vlastními silami snažila najít si bydlení a stabilizovat tak prostředí pro děti. Velkým problémem pro ně byl nedostatek financí, neboť matka byla na rodičovské dovolené s dětmi a otec nepracoval a nebyl nejdříve veden ani v evidenci Úřadu práce ČR, tudíž rodina nepobírala žádné sociální dávky. Rodina neměla žádnou finanční rezervu, ze které by mohli uhradit kauci na nový byt. Rodině paradoxně ani moc nepomohla doprovodná organizace, respektive její nezkušená pracovnice, která neměla rozhled v sociální oblasti, což se ukázalo jako velký problém. Tato rodina byla tedy odkázána jen na sebe a na své možnosti. Rodině se však podařilo najít po 2 měsících bydlení, pracovnice v doprovodné organizaci byla následně vyměněna a nový pracovník si jako cíl stanovil řešení dluhové problematiky. Neziskové organizace v dnešní době začínají působit jako „prodloužená ruka“ OSPODu. Na rozdíl od OSPODu si mohou své časové možnosti uzpůsobit potřebám rodiny a strávit s nimi výrazně mnohem více času, než samotní sociální pracovníci, kteří musí zvládnout ještě ostatní klienty, administrativu, účast na soudním jednání apod. Pracovníci v neziskových organizacích mohou své klienty doprovodit na různá jednání, pomoci jim vyplnit příslušné formuláře, sestavit s nimi měsíční plán výdajů a probrat celé hospodaření s finančními prostředky. Na toto všechno pracovník OSPODu zkrátka nemá čas. Neziskové organizace mají svou síť návazných služeb, např. ve formě poraden, kde mohou řešit dluhovou problematiku, která se týká v poslední době stále více rodin. Často diskutovaným tématem nicméně zůstává, kolik rodin by měl mít sociální pracovník OSPODu na starosti tak, aby měl dostatek času se rodinám věnovat v jejich přirozeném prostředí.

Rodině ve druhé případové studii byla kromě poradenství nabídnuta pomoc psychologa, což je forma pomoci města klientům a je zdarma. Babička i nezletilá tuto pomoc využily a stále využívají. V danou chvíli se domnívám, že rodině byla poskytnuta adekvátní pomoc, tato rodina jinou další pomoc nepotřebovala, neboť

babička svou roli zvládla dobře. S tím souvisí i odpověď na třetí otázku. Musím zdůraznit, že babička je ve svém věku ve velmi dobré kondici, nejen fyzické ale i mentální a dobře zvládá svou vnučku vychovávat. Babička se k dané věci postavila čelem a požádala soud o svěřeni vnučky do své péče, za situace, kdy veškerá odpovědnost a péče zůstala jen na ní. Zde je na místě zmínit § 910 Občanského zákoníku, který uvádí, že vyživovací povinnost rodičů předchází vyživovací povinnosti prarodičů vůči dítěti. (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.) V tomto daném případě bylo zcela na místě uložit rodičům vyživovací povinnost vůči Nině, neboť sami tak dobrovolně nečinili. Pro babičku se v podstatě nic nezměnilo, svou vnučku vychovávala i před rozhodnutím soudu, nyní má však k dispozici pravomocné rozhodnutí soudu, které je vymahatelné v případě, že rodiče nebudou plnit svoji vyživovací povinnost.

Rodině ve třetí případové studii bylo dítě rodině bohužel odebráno, protože byly zjištěny zcela nevyhovující bytové a hygienické nedostatky a nebyla zde žádná další osoba, které by dítě mohlo být svěřeno. Bylo to navíc v době začátku práce s touto rodinou, tudíž rodina od začátku k našemu úřadu nemá důvěru. Jak uvádí Matoušek (2016), důvěra je důležitým mezníkem v sociální práci. Rodině byla v rámci sanace zprostředkována pomoc prostřednictvím doprovodné organizace. Ta rodičům a pěstounům nastavila kontakty, aby se rodiče mohli stýkat se svým dítětem. Pracovník doprovodné organizace s rodinou začal intenzivně pracovat a rodinu učil používat čisticí prostředky a snažil se o zlepšení hygienické úrovně bydlení. Jak již zde bylo uvedeno, je problémem nedostatek sociálního bydlení, což rodina později pocítila a byla nucena se přestěhovat do azylového domu. V případě této rodiny, však důvodem odebrání dítěte nebyla ztráta bydlení, ale nedostatečná péče rodičů o dítě, které navíc bylo ohroženo na zdraví. Domnívám se, že poradenství i doprovodná organizace byly pro rodinu v danou chvíli adekvátní pomocí. Odpovědí na třetí otázku, jak se rodina s danou situací vypořádala, dokládá skutečnost, že dítě jak vyplývá z případové studie, není dosud v péči rodičů. Rodiče se prostřednictvím pracovníka doprovodné organizace snaží udržovat přijatelné bydlení, neboť doma mají ještě jedno dítě. Je však nadále potřeba s nimi na tomto pracovat a vhodně je motivovat. Nejen odborná literatura, ale i můj dojem jakožto pomáhajícího sociálního pracovníka je takový, že pokud rodina sama nechce nebo není vnitřně motivována, sanace není úspěšná. Rodina paradoxně zjistila, že péče o malé

miminko je velmi finančně i časově nákladná a je pro ně nyní snazší, když je u pěstounů, kteří mu mohou vše dopřát. Rodiče si uvědomují, že v budoucnu se musí pokusit vše zlepšit, aby mohli své dítě převzít zpět do péče. Dá se říci, že rodina se vůbec nikam neposunula a nedošlo k žádným podstatným změnám. S rodinou se nadále pracuje na tom, aby podmínky byly vyhovující alespoň pro staršího chlapce, kterého bychom všichni chtěli v rodině udržet co nejdéle.

Rodiče ve čtvrté případové studii o žádnou pomoc nestáli a nežádali. Matoušek (2014) uvádí, že rodina často nechce měnit svoje zažité zvyklosti a postoje a nechce něco vidět v jiné perspektivě, rovněž velmi často nedodrží dohodnuté termíny schůzek nebo neotevřít dveře bytu. V konkrétní rodině se velmi často stávalo, že matka nechtěla sociální pracovníci pustit do bytu. Matoušek (2014) v této souvislosti hovoří o obranných mechanismech rodiny a upozorňuje na to, že je třeba vzít v úvahu skutečnost, že sociální pracovník vnímá situaci odlišně, než rodina. Matka se celou dobu domnívala, že dělá vše správně a že jako matka se o své děti dokáže dobře postarat. Později zastávala názor, že ji pracovníci šikanují a zaměřují se jen na ni. Na toto poukazuje i Bechyňová, Konvičková (2008) a uvádějí, že rodiče si nechtějí nechat zasahovat do oblasti péče o děti a na různá doporučení ke změně reagují podrážděně, což se projevilo právě v této rodině. Bylo zde jednáno převážně jen s matkou, neboť otec pracoval a domů jezdil až večer. Pomoc byla rodině poskytována prostřednictvím poradenství během šetření v domácnosti, což matka odmítala tvrzením, že vše dělá správně a my ji nechápeme. Jiná možnost pomoci zde rodině nabídnuta nebyla a domnívám se, že v danou chvíli ani nebylo možné jinou pomoc rodině nabídnout. Doprovodná organizace zde rodině nabídnuta nebyla, sociální pracovníci se domnívaly, že situaci zvládnou zajistit častými kontrolami v domácnosti samy a poradenstvím na místě. Matka navíc neměla potřebu řešit svou situaci. Zde je na místě zmínit dilema, do kdy je ještě sociální práce pomocí a kdy již kontrola, jak uvádí Elichová (2017). Nad rodinou byl nakonec stanoven soudní dohled, což rodiče nerozporovali a proti rozsudku se neodvolali. S nastalou situací se rodiče smířili, bohužel si následně přestali rozumět a došlo k rozvodu. Matka nyní v domácnosti své sestry celkem dobře zvládá péči o děti a nejsou jí vytýkány velké nedostatky. Je zde vidět určitý posun, kdy matka vyřešila svoji situaci, osamostatnila se a v rámci soudního dohledu, který je nad dětmi vykonáván, celkem dobře prosperuje.

Rodina v páté případové studii se potýkala s rozvodem. Rodičům bylo dáno poradenství a v průběhu soudního řízení se často obraceli na orgán sociálně-právní ochrany a žádali další poradenství. Přestože se rozcházeli, dokázali se dohodnout na střídané péči, kterou zároveň realizovali, i když měli oba jiné představy. Zde bylo na místě oba rodiče jen ujistit, že oba mají dle zákona rodičovskou zodpovědnost a oba se musí domluvit, což s ohledem na svou dceru dělali. V dané chvíli se domnívám, že rodina žádnou jinou pomoc nepotřebovala. Odpovědí na třetí otázku je skutečnost, že během soudního jednání se rodiče byli schopni dohodnout a soud tuto dohodu schválil. I když bylo pro matku těžké smířit se se skutečností, že nebude dceru vychovávat, toto nakonec akceptovala. Matka po jednání pocítovala určité nepochopení nad postoji soudu a všeobecně přijímanému tvrzení, že dítě přece patří matce a sama se stylizovala do postoje „poraženého“. Matoušek (2015) ale uvádí, že spor partnerů na půdě soudu nemá vítěze a poražené. Přesto však i já sama jsem svědkem situací, kdy jeden z rodičů odchází od soudu s nepochopením a s pocitem křivdy.

Závěr

Předkládaná bakalářská práce se věnovala popisu práce sociálního pracovníka, který pracuje s rodinou s dětmi. Teoretická část byla zpracována tak, aby korespondovala se zadáním bakalářské práce a dále aby tvořila poklad pro zpracování praktické části.

Teoretická část se věnuje popisu rodiny, jejích druhů a funkcí, byly popsány nejčastější problémy dnešní rodiny a jaké je postavení rodiny v systému sociálně-právní ochrany dětí. Dále byla popsána legislativa vztahující se k dané problematice. Na to navázal popis, jakým způsobem je zajištěn výkon sociálně-právní ochrany dětí. Samostatná kapitola je věnována popisu sociálního pracovníka, jeho dovedností a schopností, požadavků na vzdělání a byly podrobně popsány nejčastěji používané metody práce. Pro zpracování teoretické části byla použita odborná literatura, internetové zdroje i platná legislativa. Bylo vytvořeno ucelené pojednání o práci sociálního pracovníka pracující s rodinami s dětmi.

Na základě teoretické části byl zpracován výzkum, kdy typem kvalitativního výzkumu byly případové studie rodin s dětmi. Sekundární analýzou dokumentů bylo zpracováno 5 případových studií, které měly přinést náhled na to, jakým způsobem pracuje sociální pracovník s rodinami. Získanými výsledky byly zodpovězeny otázky, které byly v úvodu stanoveny. Odpovědí na první otázku byl získaný přehled sociálních metod, které sociální pracovníci používají při své práci s rodinami. Druhá otázka se týkala zjištění, zda se rodině dostalo adekvátní pomoci, kdy z případových studií vyplynulo, že adekvátní pomoci se dostalo každé rodině. Ve čtyřech případech jsme byli rodinám nápomocni, pouze jedna rodina, jak vyplynulo z výzkumu, se za celou dobu nikam neposunula a sanace zde nebyla úspěšná, což je odpovědí na třetí výzkumnou otázku.

Cíl bakalářské práce považuji za naplněný, protože zpracované případové studie poskytly náhled na každodenní práci sociálního pracovníka a pomohly zodpovědět položené výzkumné otázky.

Použitá literatura a zdroje

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

ELICHOVÁ, M. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0080-4.

GABURA, J. *Teória rodiny a proces práce s rodinou*, Iris, 2012. ISBN 978-80-89256-95-2.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*. Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5.

HAWKINS, P., SHOHET, R. *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-715-9.

HENDL, J., REMR, J. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.

HRABAL, V. *Sociální psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0436-1.

JANOUSHKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků: sborník studijních textů*. Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-503-4.

KALHOUN, V. a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci*. Triton, 2007. ISBN 978-80-7387-064-5.

LANGMEIR, L., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 70-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, O. a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. a kol. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-62.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

ŠTĚCH, O., PATYI, P., TRUHLÁŘOVÁ, Z. *Sociální práce v nejisté době*. Gaudeamus, 2016. ISBN 978-80-7435-648-3.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-09560.

Ostatní zdroje:

Funkce kurátora pro děti a mládež [online]. OSPOD: ©2019 [cit. 2019-01-18]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_3.pdf&original=Funkce_kuratora.pdf

Legislativa a systém sociálně-právní ochrany dětí [online]. MPSV: ©2019 [cit. 2019-01-18]. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/cs/14304>

Listina základních práv a svobod [online]. Ministerstvo vnitra České republiky: ©2019 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>

Občanský zákoník [online]. Ministerstvo vnitra České republiky: ©2019 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2012&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=16>

Přehled právních předpisů, doporučení a mezinárodních dokumentů vztahující se k sociálně-právní ochraně dětí [online]. OSPOD: ©2019 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z <http://www.ospod.cz/informace/legislativa/vztahujici-se-k-socialne-pravni-ochrane-deti/>

Úmluva o právech dítěte [online]. Ministerstvo vnitra České republiky: ©2019 [cit. 2019-01-18]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1991&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=9>

Zákon o sociálně právní ochraně dětí [online]. Ministerstvo vnitra České republiky: ©2019 [cit. 2019-01-18]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1999&typeLaw=zakon&What=Rok>

Zákon o sociálních službách [online]. Ministerstvo vnitra České republiky: ©2019 [cit. 2019-01-18]. Dostupné z <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2006&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=16>

Vyhlášky

Vyhláška o zvláštní odborné způsobilosti úředníků samosprávných celků [online]. Ministerstvo vnitra České republiky: ©2019 [cit. 2019-01-30]. Dostupné z <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2002&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=3>

Seznam zkratek

OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Informovaný souhlas vzor

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu k bakalářské práci na téma „Sociální práce s rodinou pohledem sociálního pracovníka OSPOD“.

Jméno informanta: _____

Jméno informanta: _____

Jméno informanta: _____

Souhlasím s vypracováním případové studie pro účely výzkumu, který bude popsán v bakalářské práci Heleny Psohlavcové, DiS, studentky 4. Ročníku B 7507 Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Byl/a jsem poučen/a, že v rámci výzkumu mi bude zachována anonymita a že všechny informace získané výzkumem, budou použity pouze pro účely této bakalářské práce. Zároveň beru na vědomí, že z výzkumného šetření mohu odstoupit.